

LJUDSKI TEDNIK

eto II. - Lir 15.—, Jugolir 10.—, Din 6.— Poštalna plačana Trst 11. decembra 1947 Spediziono in abbon. postale II. u gruppo Štev. 96

Bralci, naročniki, kolporterji
POZOR!

Prihodnja številka „Ljudskega
tednika“ izide 22. t. m. na

20 straneh v dveh barvah

**Z BOGATO BOŽIČNO VSEBINO!
PRESKRIBITE SI JO PRAVOČASNO!**

Dve vojaški upravi Izraz dveh svetovnih taborov

Kakor je že vsakemu znano, imamo na Tržaškem ozemlju, odkar je stopila v veljavo mirovna pogodba z Italijo, dve vojaški upravi: angloameriško v bivši coni A Tržaškega ozemlja, s sedežem v Trstu in drugo, jugoslovansko v bivši coni B Tržaškega ozemlja, s sedežem v Kopru.

Samo različnost teritorijev, na katerih upravljata obe vojaški upravi, nas nikakor ne bi vodila k pisanju tega članka. Gre za temeljito različnost v načinu in v principu upravljanja teh dveh vojaških uprav na zaupanih jim ozemljih.

Obe vojaški upravi izjavljata, da se držita določb, na katere ju veže mirovna pogodba; angloameriška vojaška uprava tudi ne itedi z izjavami, da jo vodi pri njenem delovanju načelo najpopolnejše demokracije, kar bi moralno po našem mnenju pomeniti, da dela ta uprava po željah in v interesu ogromne večine prebivalstva na svojem ozemlju. Jugoslovanska uprava izjavlja isto in vendar so med tema dvema vojaškima upravama različje, ki so tako velike, tako bistvene, da jih ne moremo pripisovati kakim lokalnim vzrokom, temveč da go-

vorimo o dveh načinih, o dveh principih uprave. Obe upravi sta lahko ob vsem tem, kar ju loči, demokratični samo v besedah, v praksi ne moreta biti. Tu se nujno pokažeta v prvi luči. To se je sicer že zgodilo in imamo gmado dokazov, ki nas popolnoma upravičujejo zapisati, da je angloameriška vojaška uprava nedemokratična in protiljudska, jugoslovanska pa ljudska in zato demokratična.

Ne bi hoteli v tem članku posegati daleč nazaj k vedbi prošle demokracije št. 11a in vsem njenim sledovom do danes. Tiskovna konferenca šefa vojaške uprave jugoslovanske cone Tržaškega ozemlja, podpolkovnika Mirka Lenaca, naj nam služi za nekaj dokaznih ugotovitev.

Podpolkovnik Lenac je dejal, da je mirovna pogodba z Italijo točno odredila naloge VUJ-1 in da si ta prizadeva, da se točno drži določb, na katere jo veže mirovna pogodba. V njenem delovanju je eno glavnih načel, na položaj katerega vodi svoje posle, načelo, da prepusti čim več oblasti ljudstvu samemu, ker se je večina tega ljudstva v vojni proti fašizmu borila za svojo svobodo, za ljudsko oblast, za spoštovanje narodnih pravc, jezika itd. Popolnoma razumljivo je, da vojna uprava vse pridobivne svobodilne vojne spoštuje in priznava - je poudaril podpolkovnik Lenac.

In angloameriška vojaška uprava? Vprašamo se: ali zaslužijo pridobitve osvobodilne vojne spoštovanje in priznanje? Vsekakor! Ali ne zaslužijo spoštovanja in priznanja južnaška borba naših lju lčen množic, borba, ki je za ceno deset in deset tisočev žrtve odločila zlom fašizma pri nas? Ali ne zaslužijo priznanja in spoštovanja oblasti, ki je rasla iz ljudstva že v teku protifašistične borbe same, ki je z odlično rešitvijo tolikih težkih problemov pedrobne organizacije borbe in postavljanja temeljev demokratičnega veda še za časa borbe same že dovolj potrdila svojo kompetentnost in ki je v pokojni dobi v vzhodnih demokratičnih državah dosegla tako zavirljive uspehe? Za vsakega našega človeka popolnoma inna in razumljiva stvar. Ogromna večina prebivalstva ozemlja pod angloameriško vojaško upravo je že nešteto-krat ponovila zahtevo po prizna-

nju in spoštovanju teh demokratičnih pridobitev. Če bi bila angloameriška vojaška uprava demokratična, če bi hotela delovati v interesu ogromne večine prebivalstva, to je delavstva, kmetov, delovne inteligence, obrtnikov in malih trgovcev, bi ji ne moglo biti nič bolj enostavnega kot izpolniti to, kar vsi ti združeno predlagajo in zahtevajo.

Toda ni tako. Angloameriška vojaška uprava je raje ustregla peščici tržaških magnatov in jim dala oblast v roke. Nič je ne moti, da so bili vsi ti mogotci prej ravno tako kot sedaj njej, najzvestejši hlapiči fašizmu in nemškemu okupatorju. Obratno! Vprav to je, kar jih stavlja v oči angloameriških imperialistov pred to madažno rajo puntarjev in svobodoljubnežev. Vprav to je, kar jim je narekovalo prosulo demokracijo št. 11a. Ti ne samo neizvoljeni, temveč od ljudstva izvrženi in prokleti izrodki; izrabljajo sedaj Conski svet in druge podobne ustanove za torišče svojih politikantskih spekulacij, služijo jim za tribune, raz katerih oznanjajo vo imenu ljudstva svojo privenost in zvestobo Italiji (De Gasperijevi seveda) in Marshallovemu planu. Vse drugo jih ne briga. Kaj brezposelnost, kaj defašizacija, kaznovanje fašističnih zločincev, kaj agrarna reforma, kaj narodna enakopravnost - to so same sitne stvari, katere je bolje pustiti pri miru, ker bi sicer samo izpencinale stolčke vladodržcem in Tržaško ozemlje izrgalo Marshallovemu, to je tudi, njihovenmu ekonomskemu planu.

To nadležno ljudstvo čim dalje proč od oblasti in soudeležbe pri upravi - je gesto angloameriške vo-

(Nadaljevanje na 3. strani.)

KOVAČI MIRU

Madžarski min. predsednik Dymnics

V Vzhodni in Srednji Evropi se dogaja nekaj velikega, kar v dokončni obliki lahko samo z gotovostjo slutimo. Dogajajo se stvari, ki so neprecenljive važnosti za sedanjost, katerih pomen pa je še mnogo večji za prihodnost. Tako nekako bi lahko v glavnih obrisih ocenili rast mladih demokracij, in njih utrjevanje velike družine demokratičnih slovanskih in neslovanskih narodov Srednje in Vzhodne Evrope.

Od časa do časa in posebno v zadnjem obdobju so se očitovali v vsej ostrini obupni poizkusi svetovnih reakcionarnih sil, da bi v državah vzhodnih demokracij samih zanetile notranja trenja in da bi se ta trenja prenesla tudi na odnose med posameznimi državami vzhodnih ljudskih demokracij. Dokaj neprikrito je izstopala tendenca angloameriškega imperiaističnega tabora, da bi s pomočjo svojih agentov predvsem v Romu-

Bolgarija-Jugoslavija Jugoslavija-Madžarska

niji in Madžarski zrušili demokratični režim v teh dveh neslovanskih državah, podobno kot v Grčiji in delno v Avstriji, in tako ustvarili klin v skupnost vzhodnih držav, ki bi na ta način razcepljene, postale predvsem na Balkanu, bolj dosegljiv plen njihove vseslanske agresivnosti.

Tem poizkusom imperialističnih sil so države na evropskem vzhodu napravile konec. S samostojno ekonomsko politiko, sedaj na osnovi enakovrednih medsebojnih gospodarskih sporazumov že precej povezano, so te države izločile vpliv tujega, predvsem ameriško-angleško-francoskega kapitala v lastnem gospodarstvu in s tem za vedno preprečile vmešavanje tujih sil pod pretvezo varovanja svojih interesov in v svoje notranje zadeve. Z demokratizacijo javnega življenja na znotraj, z izvedbo agrarnih reform kakor na Poljskem, Madžarskem in Jugoslaviji, z demokratično ureditvijo narodnostnih odnosov v večnarodnih državah in z uvedbo še drugih demokratičnih reform, so se mlade demokratične sile Vzhodne in Srednje Evrope na znotraj utrdile.

Po notranji konsolidaciji in delno že med temi, pa so države Srednje in Vzhodne Evrope pristopile k reševanju medsebojnih odnosov, k pogabljanju medsebojnih stikov bodisi v kulturi, gospodarstvu ali politiki. Razvoj mednarodnega položaja in razdelitev političnih sil v dva nasprotujoča si tabora, vse silnejša borba sil demokratičnega tabora za zavarovanje demokratičnega miru pred stalnimi poizkusi uvedbe imperialistične-

Maršal Josip Broz Tito

ga miru s strani svetovnih reakcionarnih sil, pa nalaga demokratičnim državam Srednje in Vzhodne Evrope najnujnejšo akcijo utrjevanja svoje demokratične skupnosti.

Dva dogodka v novjšem času dokazujeta, da so države Srednje in Vzhodne Evrope odločene v tem oziru izpolniti pričakovanje svetovnih demokratičnih množic in da se ne pustje z grožnjami in podobnimi izsiljevalnimi sredstvi protidemokratičnega tabora odvrti od poslednjih korakov popolne konsolidacije in utrditve demokratičnega tabora. Ta dva dogodka sta pogodbi o prijateljstvu in medsebojni pomoči med FLR Jugoslavijo in Bolgarijo ter med FLR Jugoslavijo in Madžarsko.

Pogodba med Jugoslavijo in Bolgarijo pomeni, da so med tema dvema balkanskima slovanskima državama nastopili z uspešno zaključeno narod-

(Nadaljevanje na 5. strani.)

SODNA PRAKSA IMPERIALNIH SODNIKOV

V Trstu se vrše od časa do časa pred vojaškimi sodišči razprave. Ker je ena izmed nalog tukajšnje angloameriške uprave tudi ta, da skrbi za javni red in osebno varnost prebivalcev, bi človek pričakoval, da bodo vsaj ti, ki že končno pridejo pred vojaško sodišče zaradi takih prekrškov (mnogi namreč kljub najboljši policiji na svetva sploh ne pridejo pred sodišče) scjeni z vso potrebno resnostjo in strogotjo.

Toda kar se tiče resnosti in strogoti pri razpravah uporabljajo angloameriška vojaška sodišča dvojno mero popolnoma v skladu z angloameriško imperiaistično politiko in tako do najvišje mere profanirajo justico, ki bi morala poznati samo krivdo in stvarne okolščine, ne pa odmerjati kazni po simpatijah do oseb ali političnih gibanj, ki so se pregrešila zoper osebno varnost prebivalcev.

Pred angloameriški vojaškimi

sodišči namreč z drugimi merami sodijo antifašiste in zopet drugični fašistom. Temu primerno je zato tudi primerno insceniran zunanji videz teh razprav, ki pa resnici na ljubo povedano, ni mnogokrat direktno odvisen od samega sodnega zbora, temveč ob primerih sojenja fašistov bolj od profašističnih tržaških odvetnikov, na splošno pa od drhali z Acquedotto, fašistov in šovinistov, ki redna napolnjujejo sodne dvorane in v njih uganejo svoje komedije; ustoličevanje svetnice (Pasquinielli - morilka angleškega generala), ustvarjanje narodnih mučenikov in herojev (Valmarin - prvi istrski skvadrist in fašist) itd.

To so splošne ugotovitve izgravanja pravice pred angloameriški vojaškimi sodišči v Trstu, ki pa se dajo vsak čas podkrepiti z nešteti dokazi, katerih vrsta se je povečala prav z najnovejšo razpravo in obsodbo morilcev 11 letne deklice Vrabe Milke.

Nihče v Trstu še ni pozabil gnusnega zločina šovinističnih banditov iz demokristjanskih in kvalunkviističnih tržaških krogov, ki so ga ti izvršili v enem izmed krogov tržaškega demokratičnega ljudstva, pri katerem so s strelci iz brzestrelke ubili otroka. Prav vse n je še v spominu ogromna udeležba tržaškega mešanstva pri pogrebu nedolžne žrtve šovinističnega besa in splošno obsojanje vseh, ki čutiljo v sebi še trhico človečnosti. Celu idejni organizatorji in direktno odgovorni za ta in vse podobne zločine degeneriranega tržaškega italijanstva so čutili nujno potrebo skriti svoje

zadovoljstvo za hinavsko obsodbo zločina. Toda čim so zločince prijeli, so se začeli pojavljati v italijanskem fašističnem tisku sumljivi sestavki, ki so namigovali na vse tiste možnosti (mladoletnost, neodgovornost, možganska nenormalnost) itd., ki tako dobro služijo, kadar je treba za podžig ključnih zločinom za vsako ceno dokazati nedolžnost in neodgovornost še tako velikih fašističnih zločincev kot so bili Pagnini, Cohen, Fama in podobni. Težnja oprati na ta način strašno krivdo starih fašističnih banditov Cardileja, Giorginija, Zotterija in Giubila se je v fašističnem tisku stopnjevala, dosegla neverjetno nesramnost na razpravi s strani fašističnih branilcev obtoženih in dosegla krono v razsodbi sami.

Če je tržaška javnost s pomilovalnim nasmehom spremljala inccnacio razprave po fašističnem tisku, je ostala toliko bolj presenečena in razočarana, ko je morala ponovno ugotoviti, da med podlostjo, nesramnostjo, lažnivostjo in tendencioznostjo fašističnega italijanskega tiska in pravico angloameriških vojaških sodišč ni nobene razlike.

Nihče, ne angloameriška vojaška sodišča s križi pred seboj, ne psihater iz Padove, ne iz trte izvitvi zagovori odvetnikov in ne obsodba sama (pomislite: oprostitev in sedem let za premišljen umor) ne morejo prepričati tržaške javnosti o nenamernosti uboja in neodgovornosti fašističnih kriminalcev. Nova

(Nadaljevanje na 2. strani.)

Salomonska rzsodba OZN

(Beri članek o Palestini na 2. strani.)

PO ŠIROKEM SVETU

KRONIKA

Kitajska ljudska armada zopet zanje nove uspehe na vseh frontah. V pokrajini Ho-pej oblega glavno mesto Bao-din, važno železniško križišče med srednjo in južno Kitajsko, obkrožila jo tudi Tajuan, glavno mesto pokrajine Sensi. Ljudske čete prodirajo tudi v bližino pristanišča Cindao. V pokrajini Jenan pa je ljudska armada bliskovito prodrla za 100 km proti jugu, osvobodila več mest in poglala v beg 5700 kuomintangovih vojakov. Ameriške vojne ladje bodo odplule iz Filipinov na Kitajsko po pomorskem sporazumu med Kuomintangom in ZDA.

Grška zbornica je na predlog vlade sprejela zakon, ki prepoveduje vsako stavko. Ofenzivna demokratične vojske se uspešno nadaljuje, medtem ko vlada izvaja vedno večji teror nad antifašisti. V zadnjih trinajstih mesecih ima grška vlada na svojih vestih 1.289 streljanih, 358 do smrti mučenih in desetisoč interniranih. V Grčijo je prišlo 14 ameriških oficirjev na čelu z generalom Liversayem, 36 ameriških ladij orožja za 498 mežgi, ki naj bi nadomestili tanke, ker so poslednji brez učinka v gorskih predelih. Medtem se poljska panika grških bogatašev, ki so skrivaj prenesli svoje kapitala v ZDA na varno v znesku 900 milijonov dolarjev.

Poljski državni zaklad, ki so ga pred vojno prenesli v Kanado, je zagonetno izgubil.

Indija zahteva povračilo znamenitega diamanta Kohinor, ki so ga prenesli pred pol stoletja iz Indije in vkovali v krono angleške kraljice.

Bolgarska vlada je protestirala pri OZN ker so tuja letala priletela iz Grčije na bolgarsko ozemlje in streljala na bolgarske obmejne straže.

SZ bo povečala dobave žita CSR za 200 tisoč ton, tako da bo let. ta prejela skupno 600 tisoč ton.

Ameriško zunanje ministristvo je sporočilo, da je njegova stalna obveščevalna služba prepričala panamsko vlado, da odstopi 14 oporišč za težke bombnike ZDA za dobo 10. let.

2800 delavcev v ameriških atomskih laboratorijih v Oak Ridge-u grozi s stavko, če jim ne zvišajo mezd za 25%. Ameriška komisija za atomsko silo zaskrbljenostjo sledi temu sporu.

Avstrijska zbornica je sprejela zakon o razvrednotenju šilinga. Bogatši, ki so jih Američani predhodno obvestili o valutni reformi, so zamenjali pri Narodni banki svoje kapitala (skupno 140 milijonov šilingov) v zlato še pred sprejemom novega zakona, tako da so zaslužili milijone, medtem ko so revnejši sloji ohranili svoje prihranke v papirnatem denarju in tako edini nosijo breme razvrednotenja.

(Nadaljevanje s 1. strani.)

bomba, ki jo je morda vrzel prav oproščeni Gaubile; gotovo pa njegovi sovražniki iz demokratičnih in kva unkvističnih vrst proti krožku Corneli, je najpopolnejši dokaz popolne krivde in odgovornosti štirih morilcev Vrabčeve. Ta nova bomba je direktn sad skoraj oprostilne razsodbe, ki naravnost vabi: dalte, ragazza, streljajte, koljite! Nekdo ima korist od tega; tuda to ni tržaško ljudstvo, to so njegove pijavke, njegovi okupatorji. Teda mera potrepljivosti bo kmalu polna. Tedaj bo tržaško ljudstvo samo sodilo, pravično po svojih zakonih.

Odločilna faza konference

Drugi teden londonske konference štirih zunanjih ministrov je prešel v odločilno obdobje, ker so razprave v vsej globini zajele bistvena vprašanja mirovne pogodbe z Nemčijo in Avstrijo in ne samo postranska, kakor so hoteli zakulisni razbijači zasedanja, ki si želijo dokončnega preloma med Vzhodom in Zapadom. Tudi se niso ministri že po treh dneh z loputanjem vrat razšli, kakor so isti sproti napovedovali in si želeli, marveč se zasedanje nadaljuje. To so vsekakor pozitivne strani londonske konference.

Razgovori so se tudi močno razgibali in prišla je do izraza vsa ostrina nasprotujočih si tez, tako da so začele krožiti vesti, češ da ministri že pripravljajo svoje kovčege za odhod. Izkušnje iz prejšnjih zasedanj pa kažejo, da po višku napetosti pride pogosto nenaden razplet, ki se konča s sporazumom ali pa z odgoditvijo zasedanja, ki naj omogoči, da vprašanja dozorišča in se ugodneje rešijo prihodnjic. S tem torej ni rečeno, da je potom neizbežen. Saj moraš jajca najprej razbiti, da lahko pripraviš palačinko!

Kakor je neki hudomušni opozovalec pripomnil, bi se ministri kmalu sporazumeli, če bi jih zaprl v samostan, kjer bi živeli popolnoma ločeni od vsega sveta.

Ta šala je v toliko poučna, ker pove, da nimajo ministri samo dela s tehnično zapleteno zadevo mirovne pogodbe z Nemčijo in Avstrijo, marveč morajo upoštevati težnje nemškega naroda po enotni in demokratični državi, ki ji bodo morali prej ali slej priznati popolno neodvisnost in s katero bodo morale veseliti se hočeš, močeš živeti v dobrih odnosih v interesu mira.

Zato je značilna nervozna opazka Bevina, ki je Molotovu očital, češ da nastopa in govori tako, kot da bi si hotel pridobiti vso naklonjenost nemškega naroda.

K temu se pridružuje še razvoj položaja v Avstriji, ki ima močan odmev pri zeleni mizi. Saj je Mar-

shall izjavil, da ga dogodki v Franciji močno skrbijo. In ameriški poslanec Dulles, ki preučuje francoske zadeve na mestu, je celo zatrnil, da se v Franciji dogajajo važnejše stvari kot pa za konferenčno mizo v Londonu. To je seveda izjavil zato, da bi ravno odvrnil pozornost od Londona, lejer ne poteka vse tako, kot si sam želi.

Razprave na konferenci so se najbolj sukale okrog tistih trdih orehov, ki smo jih že zadnjič pregledno objavili.

Pri avstrijskem vprašanju so ministri zopet zadeli ob glavno oviro, ki jo kljub francoskemu kompromisnemu predlogu niso mogli premestiti, to je določitev nemškega imetja v Avstriji, ki bi ga prejela SZ kot reparacije. Molo-

tot namreč vztraja pri valtskem in potsdamskem sporazumu, kar se pa križa z interesi ameriških petrolejskih družb v Avstriji, ki jih Marshall brani.

Glavno jabolko prepira so namreč petrolejski vrelci v Zisterdorfu in rafinerije v Lobau, ki so bile pred vojno deloma last ameriških družb. Le-te so pa po priključitvi Avstrije Nemčiji odstopile svoje delnice nemškim družbam, ki bi jih morala sedaj prejeti SZ kot nemško imovino, medtem ko bi ameriške družbe rade zopet izkoristile avstrijski petrolej.

Prav tako ni bilo mogoče doseči sporazuma o udeležbi na bodoči konferenci. Molotov je skušal omejiti dostop k zasedanju na 25 držav, ki so se stvarno borile proti Nemčiji. Marshall pa hoče

Tri tedne borb v Franciji

Val stavk se je v Franciji prejšnji teden razširil, hkrati pa je doseglja napetost med Schumanovo vlado in delavstvom vrhunec.

Vlada se je čutila na parlamentarni pozornici vedno trdnjša, ker so ji poleg desnice dali svojo neomejeno podporo tudi socialisti. Zlasti pa je udarila s trdo pestjo, ko so izglasovali protidelavski zakon, ki omogoča oblasti, da s si o zatre stavko s pretvezo, da je le-ta političnega značaja. Hkrati je vlada pooblašena, da strogo kaznuje stavkujoče z izgovorom, da so krivi-sabotaže.

Vlada je mobilizirala okrog 80 tisoč rezervistov. Uporablja pa proti stavkujočim predvsem kolonijalne čete, ker se na domače ne zanese. Policijsko napadalnost pa skuša povečati tako, da deli posebne nagrade policajcem, ki se izkažejo v borbi proti stavkujočim.

V tako obsežni akciji delavstva za obrambo pa seveda ni manjkalo stavkokačev, provokatorjev in anarhistov, ki so ribarili v kalnem

z namenom, da diskreditirajo stavkujoče.

Takim spletkam moramo pripri-

JOHN FOSTER DULLES

sati veliko železniško nesrečo pri Arrasu, kjer se je vlak iztril, ker so neznanec odvil tračnice. Nesreča je zahtevala 20 smrtnih žrtev in 40 ranjenih, in je vlada naprtla

vrata na široko odpreti čim večjemu številu držav, da bi predvsem povečal število svojih satelitov na konferenci in tako tudi svoj nglasovalni stroj, ki bi na mirovni konferenci izsilil za ZDA ugodna določila. Tudi glede ostalih točk je ostalo vse pri starem, ker sta Marshall in Molotov vztrajala pri svojih stališčih in ni pomagalo nit; Bevinovo niti Bidaultovo meštarjenje.

Hkrati se je akcija za ustanovitev zapadnonemške države, ki naj bi obsegala ameriško, britansko in francosko področje, še podvojila. V ZDA so že tiskali posebne bankovce, ki naj bi šli v promet v zapadnih področjih Nemčije. Pojavil se je tudi širši načrt o zvezi južnonemških držav, kateri naj bi se pridružila tudi angloameriška zasedbena področja Avstrije.

Ko je pa koncem tedna zastonj konference dosegel svoj višek, je prišlo do skupnega kosila Molotov-Marshall in kasneje Molotov-Bevin, kjer sta se po dva ministra lahko pogovorila na štiri oči. Navadno kažejo taki zasebni pomenki na preokret zasedanja v pozitivni ali negativni smeri, o čemer se bonio prepričali v nekaj dneh. Toda že prvi rahli sporazumi o gospodarski ureditvi Nemčije, o katerih poročajo zadnje vesti, dajejo upanja, da konference ne gre rakovo pot.

odgovornost za to komunistom.

Incidenti so se množili in v Valenciennes-u je policija streljala na stavkujoče, ki so zasedli železniško postajo: dva delavca sta oblozala mrtva. V Marseilles-u so stavkujoči postavljali barikade po ulicah. Zlasti južnofrancoska mesta so bila stvarno v rokah delavstva, ki je imelo zasedene važnejše postojanke. Policija pa jih je razganjala z bombami za sojenje v več primerih pa tudi streljala.

Položaj v Franciji je povzročil veliko zaskrbljenost v Ameriki in Marshall je poslal na ogled v Francijo svojega najbližjega sodelavca Johna Fosterja Dullesa, republikanca in odvetnika, ki je po prvi svetovni vojni pomagal Hooverju pri obnovi nemške sile, po drugi svetovni vojni pa se odlikoval po svojih izpadih proti SZ na mirovni konferenci in pri OZN. On je tudi tvorec načrta za reorganizacijo močne nemške industrije. Slopil je nemudoma v stik s Schumanom in z de Gaulleom, odklonil pa je vsak razgovor s komunisti, ki jih ima za nefrancoske stranke.

Ves čas stavke so se vršila pogajanja med stavkovnim odborom in vlado, ki so se pa zaradi Schumanove trdovratnosti zaključila šele 9. t. m., ko je bil izdan sklep o prekinitvi stavke.

Sporazum je kompromis, ker delavci niso desegli glavne zahteve, to je elastične mezdne lestvice, ki bi omogočala avtomatično povzvižanje plač s sorazmernim porastom draginje. Pač pa bodo prejeli delavci mesečne draginjske doklade v znesku 1.500 frankov in življenjski minimum so dolžili na 10.800 frankov mesečno.

Poleg ogromne materialne škode, ki jo je utrpela Francija je pa imelo vedno bolj desničarsko zadržanje vlade še to posledico, da so se odnosi med Francijo in SZ močno ohladili. Zaradi nastopa francoskih oblasti proti sovjetskim državljanom, je sovjetska vlada zahtevala odpoklic francoske misije za repatriacijo Francozov iz SZ, hkrati pa je sovjetska vlada prekinila trgovinska pogajanja, od katerih si je Francija obetala izboljšanje težkega prehranbenega položaja.

S tem je postala Francija še bolj izolirana, kar jo potiska vedno bolj v odvisnost ameriškega velekapitala, kateremu se bo francoski kapital kljub nasprotju rad podredil, kadar bo potreba užugati delavstvo.

Vendar zaključek bitke še ne pomeni konec borbe. In objektivni opazovalci so previdnejši v presoji položaja kot pa razni »zadovoljni Dullesci, ker prvi menijo, da utegne biti sklenjen premirje samo zatišje pred novim viharjem.

Dogodki so tudi pokazali, da je takozvana »stretja sila« Blumovih socialistov mrtvorajeno dete, ki ga drži na vrvi v zakulisju de Gaulle po Schumanu. Poslednji pa je samo »posrednik«, ki pripravlja generalu pot na oblast.

Posledice delitve Palestine

Skoraj po dva tisoč letih po Kristusovem rojstvu, odkar je prišlo iz Svete dečele oznanilo miru, teče po Palestini kri med Arabci in Židi. To pot je povzročil nemire redke primer soglasja v mednarodni politiki med ZDA in SZ, ko je konec novembra glavna skupščina OZN dokončno sprejela sklep o delitvi Palestine na dve neodvisni državi: arabsko in židovsko.

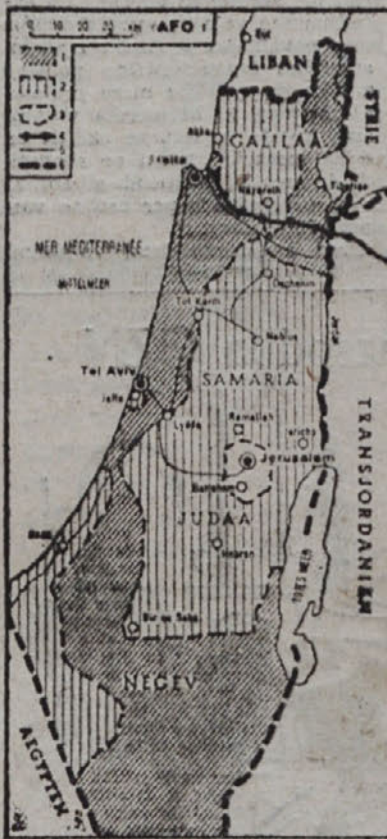
V arabskih vrstah, ki zahtevajo vso Palestino zase, je završalo. V Egiptu, ki si prilašča vodilno mesto med arabskimi državami, so na zborovanju vsearabskega gibanja »Arabske Lige« proglasili »sveto vojno« proti sklepu OZN. Nič niso pomagali pomisleki muslimanskih pravnikov, ki oporekajo sklepu »Lige«, češ da »sveto vojno« proglasi lahko samo vrhovni muslimanski poglavar, kalif, ki ga pa ni več, oakar je propadlo turško cesarstvo.

Na tisoče Egiptčanov se je prijavilo v »vojsko« in podpisalo prijavnico z lastno krvjo, nato se pa zagnalo na razbijanje trgovin brez ozira ali so židovske ali ne ter napadlo angleške urade.

V Palestini so Arabci proglasili tridnevno protestno stavko, po-gali židovske trgovine in ustanove, tako da so angleške oblasti, ki so odgovorne za red in mir, proglasile obsešno stanje ter ustavile ves promet.

Zidje, ki so pozdravili delitev Svete dečele kot manjše zlo — saj jim prinaša lastno državo, po kateri jo četo že skoraj 19 stoletij — so stopili v obrambo in protinapad. Vse tri njihove vojaške organizacije, Haganah, Irgun Zvai Leumi in Stern, so nastopile skupno, tako da je prišlo do pravih bitk z Arabci.

Glavno središče borb je Jeruzalem, ki nudi podobo opustošenega mesta ter pristanišči Tel Aviv in Jafa, ki sta si zelo blizu in je prvo arabsko drugo pa židovsko. Že po dveh tednih so nastela poročila nad sto mrtvih in mnogo več ranjenih na obeh straneh, pri čemer so tudi Angleži kako zgubo utrpeli. Vendar pa ne moremo računati na tako odločilno zmago Arabcev kljub njihovi številčni premoči. (Palestina šteje 1.200.000 Arabcev in 600.000 Židov). Zidje so namreč bolje organizirani in bolj oboroženi. Končno gre tudi samo za trenuten izbruh jeze, ki se bo pomiril, — vsaj začasno, — saj bodo tudi Arabci morali sprejeti sklep OZN kot stvarnost spričo soglasja dveh glavnih veselil.

1: ŽIDOVSKA DRŽAVA. 2: ARABSKA DRŽAVA. 3: MEDNARODNO OZEMLJE JERUZALEM. 4: PETROLEJSKI CEVOVODI. 5: ŽELEZNICE. 6: POKRAJINSKE MEJE

Na prvi pogled je bilo v palestinskem vprašanju najbolj zagonetno zadržanje Vel. Britanije, ki se je pri sklepanju v OZN vzdržala glasovanja, — kakor da jo vsa zadeva nič ne zanima. In vendar bo morala Anglija umakniti svoje čete iz Palestine do 1. maja 1948, ter bo tako padel drugi dragulj iz angleške krone. Poleg tega je Palestina glavno oporišče angleškega imperializma na Srednjem Vzhodu.

Stvarno je slo Angležem za to, da si pridobijo naklonjenost Arabcev, ki so najštevilnejši narod Srednjega Vzhoda. Zato se niso izrekli za delitev Palestine.

Angleži pa se ne nameravajo dokončno odpovedati Svete dečeli tudi po svojem odhodu ne. V zakulisju so namreč sklenili sporazum s kraljem Transjordanije, Abdalahom, ki naj bi v Palestini vzdrževal red po angleškem umiku s svojo »legijo«, ki so jo Angleži oborožili. Abdalah, kateremu so Angleži priznali neodvisnost, je stvarno v njihovih rokah in upa z angleško pomočjo uresničiti (Nadaljevanje na 5. strani.)

Inkvizicija v Hollywoodu

V »tovarni sanje«, v Hollywoodu, je nastal velik vihar, ki je zvezde in zvezdnike na filmskem nebu prekril s črnimi oblaki. Medtem ko so bili prej glavni predmet razprav umetniški načrti in zadnji škandali ločitve zakona, se je sedaj vmešala ta »nesrečna politika«, ki je razdelila filmski svet, — kot tudi ves ostali — na dva ostrata tabora.

Politična preiskovalna komisija, ki lovi »protiameriške elemente«, je po daljšem bivanju v Hollywoodu objavila spisek 69 obtožencev, med katerimi se bleščijo svetovnoznana imena, kot n. pr. Robert Montgomery, Humphrey Bogart, Charlie Chaplin, Paul Muni, Olivia de Havilland, Katharine Hepburn, Paulette Goddard, Henry Fonda, Edward Robinson itd. Komisija je tudi obsodila najnovejši film »Najboljša leta našega življenja« kot »komunističen« in tako tudi milijonarja Samuela Goldwina uvrstila med »revolucionarje«, čemur se mora sam najbolj čuditi.

Nasprotno pa so »strogi inkvizitorji« proglasili za »bele ovčice«, nasprotnike »rdečih«: Gary Cooperja, Roberta Taylorja, Adolphe-a Menjou-a in Walta Disney-a z njegovim pravičnim svetom.

Kakšen odmev je imel ta lov na »komuniste« najbolj zgovorno priča izjava prve »lady« ZDA, »miss« Eleonore Roosevelt, ki je vzkliknila: »Vse okoliščine mučno spominjajo na preiskovalne metode Hitlerjevega režima«.

Ameriška javnost pa si želi, da bi zvezdnike rajši razjavljalo tekmovalstvo za umetniško dviganje filmov ne pa mračna inkvizicija.

Charlie Chaplin je v zvezi z izključenjem »prevratnih« igralcev iz filmskega mesta napovedal vojno Hollywoodu, ki po njegovem mnenju izumira, ker ne proizvaja več umetniških filmov.

Koga luna trka?

Na Kitajskem se dogajajo čudne stvari. V deželi Kiang-Su je neki dijak odkopal iz groba mrtvega ter pojedel njegove možgane, ker je padel pri izpitu iz angleščine. Ta ekura naj bi mu zagotovila pri popravnem izpitu boljše uspehe, kakor je sam izjavil.

Tudi pri zadnjih volitvah, ki jih je izvedel reakcionarni Kuomintang je prišel do izraza kitajski humor. Volilci, ki niso mogli drugače pokazati svoje opozicije do vlade, so na volivne listke pripisali imenom kandidatov oznake »eko-zele« in »čelva«. Drugi so zopet vpisali na volivne listke astronomske cene koruze in žita. In končno je nekdo namesto listka spustil v volivno skrinjico bankovec 2.000 kitajskih dolarjev, ki so zaradi inflacije skoraj brez vrednosti.

Se bolj čudne novice pa prihajajo iz Amerike. Bogati Američan Albert Hawkins je zapustil vse svoje milijonsko premoženje prebivalcem lune in ničesar svoji vdovi ter trem sinovom. V svoji oporoki pravi, pokojnik da je treba že sedaj skrbeti za vzgojo in civilizacijo luninih prebivalcev, ki jih bodo po njegovem mnenju kmalu odkrili. Sedem sto tisoč dolarjev naj bi služilo za ustanovitev šol, kjer bi se morali prebivalci lune učiti predvsem angleščine, z ostalimi 300 tisoč bi jih pa naučili zgodovine naše zemlje, Hawkinsovi otroci in vdova bodo imeli samo užitek od te zapuščine, dokler ne bodo vzpostavili zvez med zemljo in luno.

PO DOMAČI ZEMLJI

TRŽAŠKO LJUDSTVO ZAHTEVA SPOŠTOVANJE MIROVNE POGODBE

Nepomirljiva borba proti kakršni koli obliki uveljavljanja kolonialne politike na tem ozemlju! To je bilo naročilo nedavnega ustanovnega kongresa SIAU in v duhu tega naročila se je razvijal nedeljski kongres mestnega SIAU. Tov. Srečko Višar je v svojem referatu zelo jasno prikazal, katere so tiste sile v svetu, ki v svojem imperialističnem stremeljenju, da si podarjajo ves svet, kakor je to nekoč hotel Hitler, delajo za novo vojno, in katere so tiste sile, ki predstavljajo ljudsko voljo, ki hoče mir. Medtem ko si angloameriški imperialisti prizadevajo, da bi onemogočili Organizacijo zdru-

ženih narodov, je Sovjetska zveza tista, ki dosledno brani mir in demokracijo kot edini odločilen činitelj, ki more zavrniti vojne hujšakače.

Ta politika v svetu se zelo vidno odraža v Trstu, ki ima to »srečo«, da v njem upravljajo angloameriški imperialisti in je torej že skoraj na isti ravni kot nekatera kolonialna mesta. Ne le, da se Trst že tretje leto po vojni ni gospodarsko nikamor premaknil, temveč pada v še težjo krizo, ki jo pa morajo občutiti samo delovni ljudje. Trst naj bi bil namreč po imperialističnih načrtih predvsem vojna oporišče, tržaško delavstvo

pa naj si išče dela po svetu. Razumljivo je, da ne more tržaško ljudstvo odobravati tudi tistega dela Maršala lovega načrta, ki hoče vključevati tržaško gospodarstvo v italijanski monopolističen kapitalističen okvir ter mu na ta način odvzeti njegovo neodvisnost in ga vpreži v ameriški imperialistični voz. V to poglavje spadajo tudi prizadevanja Angloameričanov do ložitvi čim dlje imenovanje guvernerja.

Ko zahtevamo, z vso odločnostjo spoštovanje mirovne pogodbe in volje ljudstva, mislimo pri tem na ogromno korist, ki bi jo od tega imelo naše gospodarstvo; pa tudi naš politični položaj bi se spremenil. Pod okupatorsko upravo imata namreč silno ugodne pogoje za okrepitev črna borza in fašistični skvadrim.

Ko brezposelnost v Trstu stalno narašča, ni nikjer videti kakšnega resnega obnavljanja; delavci se odpuščajo z dela iz političnih razlogov in ne zaradi pomanjkanja dela. Imamo pa enajst tisoč članov civilne policije, ki preiskuje po sedežih demokratičnih organizacij in ki zapira naše ljudi, da občutijo le še majhno razliko napram dobi fašizma.

K neurejenemu položaju v Trstu doprinašajo svoj delež te tiste tako zbrane italijanske stranke, katerih sredstva in argumenti so nasilje in šovinizem. Govore o obrambi italijanstva, a delajo po ravnilih De Gasperi-ja.

Po vseh navedenih dejstvih se nam sam po sebi postavlja cilj

v naši borbi za demokratizacijo Tržaškega ozemlja.

Predvsem ne bomo nikoli dopustili, da bi si angloameriški imperialisti ustvarili evropski Singapur. Zato zahtevamo, da se dananjne nevezdržne stanje preneha in da se takoj prične izvajati mirovna pogodba, da tako dospemo čimprej do uveljavljanja statuta. Zahtevamo nadalje pristop predstavnikov demokratične fronte v javno upravo in vse javno življenje naj se demokratizira. V policijo, ki jo je Bowman imenoval »načelnik« na svetu, nimamo nikakega zaupanja; to policijo je treba prečistiti in vnesti vanjo demokratične elemente.

Ze v borbi se je izkazalo in vsi naši napori po vojni dokazujejo, da sta glavna pogoja za vsak naš nadaljnji uspeh slovensko-italijansko bratstvo in pa delavsko-kmečka enotnost. Slovensko-italijansko bratstvo že prehaja ozke meje Tržaškega ozemlja, ko vidimo, kako se italijansko ljudstvo bori z istimi sovražnikom, ki je tudi naš sovražnik in kako po drugi strani jugoslovansko delavstvo sprejema predstavnike tržaških delavcev, trdno odločeno, da bo vedno tržaškemu delavstvu pomagalo. In enotnost delavcev in kmetov, ki je pri nas že ponovno prišla do izraza, je prav tako v Italiji dala velike uspehe. Utrjevanje bratstva med Slovani in Italijani ter enotnost med kmeti in delavci bo večjo eden izmed naših glavnih ciljev.

Današnje težko gospodarsko stanje nam dokazuje, da Trst ne more živeti brez svojega zaledja. Zato naj Trst s svojo industrijo in svojim pristaniščem pomaga zaledju, ki mu bo za to dal zaslužek in kruh. Gospodarstvo Trsta naj se osvobodi objema italijanskega gospodarstva, ki na žalost ni več samostojno gospodarstvo, temveč ga je tuj kapital priklenil z verigo ameriškega imperializma. Ker je glavna osnova tržaškega gospodarstva njegova industrija; jo je treba ohraniti in še okrepiti; to se sicer ne sklada z imperialističnimi načrti, a to nam le še bolj dokazuje, da je Trstu v korist. Pri tem moramo misliti na našo delovno silo in boriti se moramo proti krivičnim odpustom delavcev. Ti odpusti namreč spadajo v program, s katerim manevrira reakcija in ki nima ničesar skupnega z večjo ali manjšo potrebo delovne sile. Preprečiti pa moramo tudi vsako grdo izkoriščanje žensk in mladine.

Slovensko-italijanska antifašistična unija, katere program niso mrtve črke v zaprašenih knjigah, temveč mu daje duha vsakdanje življenje, budno spremlja vse dogajanje doma in v svetu in točnoma beleži najmanjše spremembe. Na njen ravni poti antifašizma se ji nastavljajo razne nevarnosti in zasede, ki so nastavljene čisto na zelo zvit in vabljiv način, a niso take, da bi jih prekaljena SIAU ne opazila in opozorila nanje svoje članstvo; tukaj je sovražnik, udarj ga! In po tej poti bo slovensko ljudstvo pod vodstvom SIAU in v svesti si svojih sil in sil svetovnega demokratičnega gibanja — naprej do končne zmage nad vsemi sovražniki ljudstva.

Z NEDELJSKEGA KONGRESA MESTNEGA SIAU

DVE VOJNI UPRAVI izraz dveh svetovnih taborov

(Nadaljevanje s 1. strani.)

jaške uprave v nasprotju z načelom jugoslovanske vojaške uprave, ki prepušča čim več oblasti ljudstvu, to je njegovim svobodno izvoljenim odborom. Novinar nekega znanega tržaškega populističnega fašističnega lista je hotel biti zelo duhovit in je vprašal podpolkovnika Lenaca, ali nameriva ob novih volitvah VUJA vključiti tudi proti fašistične elemente iz CLN v odbore. Omenjenemu gospodu je podpolkovnik Lenac prijazno razložil, da se v demokratičnem redu odbori ne postavljajo, ampak so jih ljudstvo voli in pojasnil mu je, da kolikor on ve, je sedanje odbore izbral ljudstvo po svojih volji. V kolikor pa bodo ljudje iz CLN kandidirali in bili izbrani, nima VUJA ničesar proti temu. V prihodnjih volitvah, v kolikor ljudstvo izbere take elemente, je načelo VUJA, da ga pri tem prav nič ne ovira in da spoštuje voljo ljudstva.

Razen tega da je angloameriški vojaški upravi prav malo mar za ekonomski dobrobit delovnega ljudstva, svojega ozemlja in Tržaškega ozemlja sploh, kar poleg drugega dokazuje tudi načrtno zavlada in pogajanje za gospodarsko enotnost Tržaškega ozemlja, bi hoteli na predlagi izjav podpolkovnika Lenca nazorneje pokazati še na dvoje značilnosti, ki bistveno razlikujeta dve upravi.

Na vprašanje nekega novinarja o reševanju vprašani dvojezičnosti, oziroma trojezičnosti, posebno v mestih, uradih, šolah itd., je podpolkovnik Lenac odgovoril: Vprašanje dvojezičnosti ali trojezičnosti ni za nas nobeno vprašanje. Medtem ko drugje to vprašanje lahko predstavljamo vprašanje, smo ga mi že rešili v vojni. Slovenci, Hrvatje in Italijani so se skupno borili proti fašizmu in se torej borili tudi za narodno in jezikovno enakopravnost. Ko gre človek skozi mesto in sliši, kako nekdo govori slovensko, hrvaško ali italijansko, ga to prav

nič ne ovira, kar pomeni, da je to najbolj demokratična rešitev tega vprašanja. Tudi šole so v vseh treh jezikih.

No, nedemokratična in pristranska anglo-ameriška vojaška uprava je s svojo taktiko nenehnega pripovedovanja refrena o italijanstvu Trsta dosegla, da italijanski kulturnosoci napadajo po mestnih ulicah slovensko govoreče prebivalstvo in ker je tudi policija tako poučena, da je bolje, če se v stvar ne vmešava, napadajo italijanski kulturnosoci še bolj in s še večjim pogumom, tako na cesti. V uradu te zavržne slovensko prošnje, na pošti ti delajo ovire pri sprejemanju slovenskih brzojavk, slovenskim otrokom, če le uspejo, vpišejo v matično knjigo italijansko ime. Sol je nekaj slovenskih po imenu, poučujejo pa v njih poleg vrste manjših begunskih nacističnih špijonov in prepečev tudi vojni zločinci. V slo-

venskih šolah je obvezen italijanski pouk, v italijanskih šolah slovenskega jezika sploh ni, ker je to jezik barbarov. O višji kulturni enakopravnosti ni govora. Najvišja slovenska kulturna ustanova, slovensko narodno gledališče, načrtno ne more dobiti prostorov za nastopanje; radio Trst II je prepovedal Cankarja in ga je šele potem zaradi vnesplošnega ogroženja in ko je škandal že prehajal v svetovno kulturno javnost, zopet vključil v svoj program. Vrsta je še dolgo, vendar bi bilo že samo pol tega, kar smo navedli, dovolj, da lahko mirno trdimo: angloameriška vojaška uprava načrtno nasprotuje uvedbi narodne enakopravnosti, ker je to pridobitev protifašističnega osvobodilnega boja in ker priznava narodne enakopravnosti v temeljih ruši italijanstvo Trsta itd.

(Nadaljevanje na 9. strani.)

Komu služijo zločini?

Včeraj se je po tovarnah delo ustavilo, delavci so odposlali na ZVU protestna pisma, popoldne je prebivalstvo demonstriralo pred Ljudskim domom in kvesturo — spet je bil namreč napaden kulturni krožek, spet je bila vržena bomba.

Komaj je namreč padla sodba nad morilci Milke Vrabčeve, ki jih je tako rekoč oprostila, že so njih padši še isti večer zagnali bombo proti krožku »Cermelj«, kjer je bila prireditev v korist otroške bojišnice. Tam okrog se je sukalo več civilnih policistov, ki sicer zločince »niso mogli« prijeti, pač pa so poskrbeli, da je prišlo do incidentov med njimi in ljudmi, ki so rekli kako besedo, na račun njihove pasivnosti.

Kdo je, ki se teh bomb in strelov na mirne ljudi, zbrane v svojih krož-

kih najbolj veseli? Kdo je tisti, ki se raduje, ko tolpe banditov napadajo po ulicah naše ljudi ponoči in sredi belega dne? Odgovor ni težak: tisti, ki doslej ni storil še ničesar, da bi tako ne bilo, ker mu je tako prav. »Angloameriške čete«, pravi Hearstov novinar Anspov, »morajo delati na to, da se sedanje stanje ohrani v Trstu tudi v bodoče... želite je, da ostane položaj takšen, kot je«. To so zelo jasne besede, ki jih navadno ne slišimo na ZVU tiskovnih konferencah. Treba je v svetu pokazati, da v Trstu ni miru, da v Trstu mir sploh ni mogoč in je torej navzočnost okupatorskih čet nujna, ker bi bil sicer še hušji nered.

Naj se torej zločinski atentati nadaljujejo!

Toda ali tisti, ki v našo veliko nesrečo tukaj upravljajo, ne računajo s

tem, da bi ljudstvu kakega dne le bilo dovolj potrpljenja? V Trstu ve vsak otrok, da tukaj ne bi bilo nikakih nemirov in atentatov, če bi ne bilo ZVU in civilne policije, ki tako stanje vzdržujeta. Zakaj n. pr. ni takih atentatov na tistem delu Tržaškega ozemlja, ki je pod upravo jugoslovanske Armade?

Ljudstvu v Italiji je bilo končno dovolj fašističnih zločinov in pasivnosti filofašistične vlade. Kje je rečeno, da ne bi moglo biti tudi tržaškemu ljudstvu teh stvari dovolj, ko vidi, kako si tuji imperialisti prizadevajo, da ne bi še prišlo do izvajanja mirovne pogodbe in pa statuta, ki govori o temeljnih človeških pravicah. O pravicah, ki se nam zde po zlomu fašizma tako samo po sebi umevne, a ki nam jih hočejo še kratiti: o pravicah do dela, do svobode, do pravičnosti.

SLOVENSKE UMETNIŠKE AKADEMIIJE

USTVARJAJO MLADE UMETNIKE

Umetnosti posveča ljudska oblast nove Jugoslavije in Slovenije veliko skrb, kajti zaveda se, da je umetnost za vsako državo velikega pomena in da je stopnja in razvoj vseh umetnosti veren odraz kulturnega nivoja in napredka države. O veliki skrbi nove Jugoslavije za umetnost in umetnike nam priča razmah naših gledališč po vojni, razvoj slovenskega filma, živa glasbena sezona, obilica knjig na trgu, znatno izboljšanje položaja umetnikov, zlasti pa skrb za vzgojo umetniškega naraščaja. Do osebnosti Slovencev umetniških šol (z izjemo glasbene akademije) nismo imeli in naši za umetnost nadarjeni mladi ljudje so se morali šolati v tujini. Danes pa je tudi v tem oziru drugače, kajti ljudska oblast daje ljudstvu vse potrebne šole. Za kmalu po osvoboditvi sta bili ustanovljeni visoka šola za upodabljanje in igralska umetnost, reorganizirana pa je bila visoka šola za glasbo. Tako so že v šolskem letu 1945-46 pričele z delovanjem v polnem obsegu slovenska akademija za likovno umetnost, akademija za igralsko umetnost in akademija za glasbo. Namen vseh teh umetniških visokih šol je vzgajati za umetnost nadarjene mlade ljudi in jim dati ves praktičen in teoretičen pouk, ki je nujno potreben za zrelo umetniško ustvarjanje. Staro naziranje, da

umetnikom ni treba dosti šolanja in da zadošča že naravni talent, je že zdavnaj minulo in bodoči umetniki morajo opraviti trdo in dolgo pot teoretičnega pouka in praktičnega vežbanja, preden dozore. Zato je tudi študij na slovenskih umetniških akademijah naporen in obsežen ter traja štiri leta. Predpogoji

za sprejem je vidna umetniška nadarjenost, ki se izpriča na sprejemnem izpitu in pa tudi popo'na srednja šola. Kujti akademije imajo značaj univerze. Le izredno nadarjenim je omogočen študij brez predpisane izobrazbe; morajo pa to pomikanje splošne izobrazbe v najkrajšem času nadoknaditi.

glasbo je svojevrstno urejeno, kajti akademija ima tri stopnje: nižjo stopnjo z značajem osnovne šole, srednjo stopnjo z značajem srednje šole in visoko stopnjo, ki ima značaj univerze.

Akademija za glasbo ima danes 13 rednih, izrednih profesorjev in docentov na visoki stopnji, (vsi so sami znani slovenski umetniki), ter 7 profesorjev za ostale stopnje, razen tega pa poučuje še 24 kontraktiranih profesorjev posamezne predmete. Skupno število slušateljev je lani znašalo 262, letos pa jih je več. Ko bo akademija v bližnji bodočnosti dobila še svoj internat, se bo število študentov še povečalo, ker bo tako omogočen študij v ugodnih ekonomskih razmerah tudi onim nadarjenim iz vse Slovenije, ki se danes iz materialnih ozirov ne morejo za delj časa ostati na šolanju v Ljubljani.

Akademija za glasbo

je bila ustanovljena že v stari Jugoslaviji, vendar je šele po osvoboditvi doživela pravi razmah in znatno razširila delokrog svoje delavnosti. Sedaj se ne omejuje kot prej zgolj na vzgojo glasbenega naraščaja, temveč predstavlja tudi žarišče vse slovenske glasbene kulture. Njena naloga je torej, da vzgaja glasbene umetnike vseh vrst in glasbene pedagogije, razen tega pa tudi da zavestno in načrtno vodi ter usmerja vse slovenske glasbene šole, organizira reproduktivno in ustvarjalno delo v glasbi ter širi vesno glasbo med ljudske množice. Po tem se razna tudi ustroj akademije, ki ima glede na to dva oddelka, in sicer umetniški in znanstveni razred. Umetniški oddelki imo namen vzgajati zrele in tehnično docela usposobljene glasbene umetnike (pevce, violoniste, pianiste, dirigente itd.), naloga drugega pa je vzga-

žati profesorje glasbe in jih usposobiti za poučevanje glasbe na srednjih in strokovnih šolah. Na umetniškem oddelku izberejo slušatelji kot glavni predmet lahko k mpyezicijo ali dirigiranje, klavir, violino, petje, violončelo, orgle in ostale instrumente; razen enega od teh izberejo še en stranski instrument, obiskovati pa morajo, še številne stranske predmete in opravljati iz vseh izpite. Šolanje na akademiji za

Akademija upodablajočih umetnosti

je visoka šola za slikarstvo, kiparstvo in druge likovno-umetniške panoge. Slovenski narod se je že od konca 18. stoletja boril za visoko šolo likovne umetnosti, pa mu je niti avstrijske niti stare jugoslovanske oblasti niso hotele dati, tako da so se mladi umetniki vedno morali šolati na tujem. Vse ljudska oblast je uresničila stoletno težnjo Slovencev in v jeseni 1945 ustanovila akademijo upodablajočih umetnosti. Imenovani so bili prvi profesorji, sami priznani slovenski likovni umetniki (Jalac, Kos, Pirnat, Mihelič), preurejeni so bili primerni prostori in že ob novem letu, 1946 je akademija pričela z delom. Prvo leto je akademija imela 51 slušateljev, lani jih je bilo 71, letos pa jih je že več.

bajo praktično, popoldne poslušajo teoretična predavanja. Poleg osnovnih predmetov slikanja, risanja in kiparstva, se poučuje še grafika, anatomija, perspektiva, umetnostna zgodovina in tehnoloģija (nauk o materialu), tako da se slušatelji seznanijo z vsemi glavnimi in pomolnimi panogami likovne umetnosti.

Akademija za igralsko umetnost

je bila ustanovljena jeseni 1945 kot prva visoka šola za gledališko umetnost v Jugoslaviji. Da smo Slovenci dobili ta učni zavod gre hvala naši ljudski oblasti, ki stremi dati ljudstvu vse potrebne šole. Razen tega je pri nas Slovencev gledališko udejstvovanje že od nekdaj močno razvito, tako da smo po številu igralskih družin med prvimi v Evropi, saj ima že vsak malo večji kraj v Sloveniji svoje lastno gledališče. V stari Jugoslaviji seveda oblast ni imela interesa, da bi podprla to kulturno udejstvovanje našega ljudstva, danes pa država skrbi in pospešuje gledališko udejstvovanje zlasti na podeželju. V

skrbi za izbero in vzgojo igralskega naraščaja pa je bila ustanovljena še visoka šola za igralsko umetnost, ki ima namen poiskati vse mlade dramske talente in jih izsolati v dobre igralce, režiserje, scenografe in splošne gledališke delavce na področju ljudske prosvete. Tako deluje danes slovenska akademija igralske umetnosti, ki ima pet oddelkov in lepo število slušateljev. Najvažnejši je oddelke za dramsko igro, ki vzgaja nadarjene igralske talente v bodoče poklicne igralce.

Oddelke za dramaturgijo usposablja dramaturge; kdor hoče biti vanj sprejet mora obvladati najmanj pet jezikov in biti splošno razgledan v kulturnih in gledaliških vprašanjih.

Oddelke za režijo ima namen usposobiti dobre režiserje, ki bodo sposobni za samostojno režisersko delo. Za slušatelje oddelka za scenografijo pa se zahteva nekaj študija na akademiji likovnih umetnosti ali na arhitektonskem oddelku univerze, kajti glavni predmet scenografjev je kompozicija, združena z delom v gledališki slikarni. Razen navedenih oddelkov pa je priključen še poseben dvoletni tečaj, ki vzgaja vodilne gledališke delavce pri ljudsko prosvetnih odrih na podeželju.

Za sprejem na igralsko akademijo veljajo splošni pogoji, polagajo pa pažnjo na primerno zunanost, zlasti pri bodočih igralcih. Študij je obsežen in slušatelji morajo obdelati precej veliko število predmetov, med katerimi so le nekateri obvezni. Učni načrt obsega pet skupin predmetov, in sicer tvorijo prvo skupino zgodovina umetnosti, filmska umetnost, literatura itd. V drugo skupino spadajo tako im. seminarji za gledališko kulturo, kritiko, glasbo, režijo, dramaturgijo itd.

Pri seminarjih, v seminarjskih nastopih ter javnih nastopih obravnavajo profesorji in slušatelji probleme posameznih predmetov. V tretjo skupino štejejo tako imenovani pro-seminarji, ki so namenjeni predvsem slušateljem s pomanjkljivo splošno izobrazbo, saj se pri njih obdeluje in ponavlja snov iz seminarjev. Četrta in glavna skupina predmetov pa obsega odrski jezik, ples, zlasti pa pouk o dramski igri, režijo in inscenacijo. Poleg študija morajo slušatelji sodelovati še pri gledaliških, javnih nastopih in akademijah.

Tako delujejo danes vse tri slovenske umetnostne akademije v najboljših pogojih in vzgajajo mlade slovenske umetnike vseh strok, ki bodo v ponos vsemu slovenskemu narodu.

Novo knjige

Pri Cankarjevi založbi je pravkar izšla zanimiva dokumentarna knjiga pod naslovom: Zapiski iz narodno-osvobodilne borbe (I. del), ki jo je napisal sedanjí predsednik vlade Bosnie in Hercegovine, Rodoljub Cokelović, Cokalović, znan borec za progresivne ideje že v stari Jugoslaviji. Ki je bil med prvimi partizanskimi voditelji v letu 1941, ter se je kot član glavnega štaba Srbije udeležil vseh vojaških operacij prvih partizanskih enot. V tej prvi knjigi svojih zapiskov nam pisec stvarno in živo prikazuje širjenje partizanskega gibanja in razne partizanske akcije v letu 1941. Sam pravi v uvodu, da je knjigo napisal kot kronist, da bi bila dokaz važnih razdobjí naše zgodovine. Kot taka predstavlja zanimiv dokument velikih dni narodnoosvobodilne borbe narodov Jugoslavije.

Maksim Gorki: Detinstvo. Roman enega največjih ruskih pisateljev Maksima Gorkega je nedavno izšel pri Mladinski knjigi. Ta avtobiografski roman, v katerem nam ta veliki mojster severa opisuje svoja mlada leta, svoje šolanje, zlasti pa svoje prve borbe z življenjem, je pisan z izredno življenjsko toplino, ki je tako značilna za Gorkega. Za vsakogar, posebno za mladino, je knjiga dragoceno branje.

Te dni je izšel tudi roman, ki ga je napisal slovaški pisatelj Peter Jilemnický, pod naslovom Nezorano polje. Jilemnický, ki spada v vrsto naprednih slovaških pisateljev, je znan kot pisec večjih romanov in novel s socialno noto, v katerih nam slika predvsem življenje slovaškega kmeta in delavca. Po rodu je sicer Čeh, toda živel je stalno na Slovaškem in se docela poslovalil, tako da ga štejejo danes za slovaškega pisatelja. V tem romanu, ki smo ga pravkar dobili tudi Slovenci kot prvi prevod iz njegovega dela, nam pisatelj slika življenje slovaške vasi in industrijskega revirja v letih 1925-1930. Prikazuje nam usodo proletarcev, kmečkoga sezonskega delavca, njegovo težko prebijanje skozi življenje ter vedno ostrejša socialna naspolja, ki nastajajo na podeželju med izkoriščevalci in izkoriščanim delavskim ljudstvom. Ker nam v romanu pisatelj obravnava probleme in razmere, ki so močno podobne tudi našim slovenskim razmeram, namreč razkasanost podeželja, težak socialni položaj delavca in mulega kmeta ter sploh

borbo podeželskih prebivalcev za boljše budočnost v kmetstvu, ni pti, bo brezdvoma ta roman našel tudi pri naših čitateljih hvaležnih bralcev.

Franc Štokan: Povest o belem kruhu, je brošura (izšla pri Mladinski knjigi), namenjena naši mladini in najširšim ljudskim krogom. V tej knjižici avtor na zelo poljuden način obravnava najrazličnejša vprašanja, ki so v zvezi s petletnim planom in sploh gospodarstvom nove Jugoslavije, ter tolnač; tudi osnovna načela njene gospodarske ureditve. Knjižica predstavlja nekak uvod za laže razumevanje bistva gospodarskih problemov naših dni. S. R.

Prosveta med našim ljudstvom

Naše ljudstvo čuti potrebo, da se seznaní s tistimi našimi močmi, ki so pospeševali rast naše kulture. Kultura raste tudi iz zavesti ljudstva in iz miselnosti, ki je lastna narodu. V nedeljo 23. novembra so počastili tudi vaščani vasice Trebče v zgornji tržaški okolici spomin Simona Gregorčiča. Ob lepo okrašenem odru prosvetnega doma je bilo obširno predavanje o življenju in delu preroka, goriškega slavka, ki je narodu kazal pot in ga bodril. Nekaj najboljših pesmi so podali recitatorji, pevski zbor pa je zapel nekaj Gregorčičevih uglasbenih pesmi.

V sredo 3. novembra so se zbrali naši ljudje iz Skorklje v dvorani prosvetnega društva «Vojka Smuc» v Vicolu Ospedale Militare, da se poklonijo spomenu Simona Gregorčiča. O Gregorčičevi osebnosti in o njegovem umetniškem ustvarjanju je prisrčno in izbrpno govorila tov. Nada Mrakovčičeva. Recitirali so gostje, nekaj pesmi je zapela tov. Rožica Kozem. Sodeloval je zbor «Emil Adamič» pod vodstvom Draža Curka. Vsa prireditve je bila zelo dobra, skladna in iskrena. Navzočih je bilo mnogo ljudi. V skorkljanskem okolju nismo doslej imeli prosvetnega društva, ki bi zajemalo ljudi vseh starostnih dob, pač pa je v letih po prvi svetovni vojni ustanovila mladina v tem okraju svoje mladinsko društvo «Omladina» in še

danes vidimo v novem društvu nekatere člane tedanjega mladinskega društva.

Po dolgem presledku je Slovensko narodno gledališče vprizorilo v nedeljo, zadnjega dne meseca novembra Knitilovo dramo «Via mala» v Gerdolovi dvorani na Lovcu. O tej igri smo že govorili v lanski sezoni. Tedaj smo zabeležili v našo kroniko, da je bila igra odlično podana, kar velja tudi za predstavo pri Lovcu. Občinstva je bilo mnogo in ansambel je ponobno doživel lep uspeh. Oder pa je za take predstave pretesen.

Po petek 5. t. m. zvečer je bil v dvorani Kina ob morju v Domu pristaniških delavcev samostojen koncert komornega zbora.

Spored je bil sestavljen iz treh delov, od katerih je bil srednji namenjen pesmim, ki so bile določene za nagradna tekmovanja za 1. maj 1948. Prvi in tretji del je zbor izvajal pod vodstvom svojega pevovodje Hubalda Vrabeča, drugi del pa pod vodstvom Karla Boštjančiča, ki je navedene pesmi s tem zborom našel. Prvi del je obsegal narodne in ponarodele pesmi, ki so našemu ljudstvu posebno priljubljene. Tretji del koncerta pa nam je prikazal nekatera dela slovsanske zborovske literature. Te pesmi, med njimi tudi «Jesen», pesem starejšega ruskega skladatelja Grečaninova; figar dela

v Trstu se niso izvajali, je zbor zapel v vseh ozirih brezhibno. Pesmi drugega dela niso bile vse na umetniški višini. Nekatere teh pesmi je prištevati med najboljše slovenske zborovske pesmi. Druge pesmi pa so bile uglasbene s skladateljskimi sredstvi, ki gredo za tem, da uveljavijo neko nepristno romantiko. Komorni zbor si je pridobil od svoje ustanovitve do danes tako ručno, da zapoje najtežje pesmi z neverjetno lahkoto. Dinamično, ritmično so vse pesmi; izdelane do najfinejših podrobnosti in zato so vse pesmi zelo izrazite.

Zelo je uspela kulturna prireditve v nedeljo 7. decembra v prostorih prosvetnega društva «Višava» na Konkelu, ki jo je priredilo prosvetno društvo «Haas» z Vrdele. Nastopili so društveni zbor, člani SNG, solisti tržaškega radia in tenorist Franc Senica. Z glasbenimi točkami so se izkazali tenorist tov. Sanein Belizar z arijo iz Leharjeve opere «Dežela smehljaja», pevski duet Okroglič Nada in Šuka Anica s štirimi narodnimi pesmimi, tov. Elza Barbičeva z rusko narodno «Moskva», Sanein Marijan s tremi veselimi komadi za harmoniko, tenorist Senica Franjo s Simonitičjevo pesmijo «Pomlad», Tovarisa Hubald Vrabeč in Karel Boštjančič sta zapela duet iz Smetanove opere «Prodana nevesta». Društveni zbor, ki ga

vodi tov. Karel Boštjančič, je že znatno napredoval, tako da poje pesmi iz svojega sporeda intonacijsko, ritmično in dobro in da je zaradi tega interpretacija izdelana in izrazita. Vera Remčeva je nastopila z Gregorčičevo pesmijo «Soča». Odično in svojevrstno kot vedno je napovedoval tov. Božo Podkrišek. Pri klavirju oziroma s harmoniko sta spremljala tovarisa Vrabeč Hubald in Sanein Marijan. K tej prireditvi se je zbralo mnogo občinstva iz raznih krajev mesta.

Društva se zavedajo, da na sme ostati delo omejeno le na ožek krog sodelavcev pri tem ali nem tečaju, odseku ali drugi društveni ustanovi. Javnost mora zvedeti za vsako udejstvovanje, zato da postane zanimanje splošno in da dobe sodelavci nove vzpodbude. Društva pa morajo skrbeti tudi za družabno povezavo svojega članstva in svojih prijateljev, da ne bi postalo udejstvovanje enolično. Pri takih družinskih prireditvah ima društvo tudi možnost pokazati, kaj zmorejo njegovi člani. Tega se zavedajo tudi Sentjakobčani in zato so priredili v soboto miklavževanje pri «Tirolcu» pri Sv. Mariji Magdaleni. V današnjem poročilu smo našli le nekatere naše prosvetne prireditve, o izostalih in novih bomo poročali prihodnjič. J. K.

OŠPICE

so bolezen, katero se skoraj že vsi prebožijo in ki je najbolj nelezljiva od vseh nalezljivih bolezni. Niti ni treba, da pridemo v neposreden dotik z bolnikom, dovolj je, da smo bili nekaj časa v bolniški sobi in celo skozi zaprta vrata se lahko okužimo z ošpicami. Okužimo se lahko že tedaj, ko se pri bolniku pojavijo šele predznaki: vnetje očesnih veznih, katar nosa (nahod), in bronhialni katar, torej preden dobi oboleni tipični izpuščaj. Povzročitelja ošpic še ne poznamo, vemo pa, da je le malo odporen in da je dovolj, da po bolniški sobi sobo temeljito prepražimo. Dojenčki so v prvih mesecih življenja še imunski za ošpice (razen onih mater, ki ošpic niso prebolele), in kdor enkrat preboli ošpice, jih nikdar več ne dobi. Po krivici smatramo ošpice za nedolžno bolezen: umrljivost za ošpicami je zaradi komplikacij v prvih štirih letih življenja še jako visoka. Zelo nevarne so ošpice zlasti za tuberkulozne, ker aktivizirajo bolezen. Inkubacijska doba traja 10 do 11 dni, do pojava izpuščaja pa 13 do 15 dni. S prvimi znaki ošpic, ki smo jih že omenili, nastopa vročina, ki se menja. Ze v tej dobi (v prvih dveh, štirih dneh), opazimo na lični sluznici za ustnimi koti nasproti spodnjim področnikom fine bele pikice na rdečih pegah (Koplikove pegice). Po dveh do štirih dneh se telesna temperatura ponovno zviša in po telesu se pojavi izpuščaj v obliki temno rdečih peg (lis), najprej na obrazu in za ušesi. Pegi se zlijejo v različno velike rdeče ploskve. Na nekaterih mestih opazimo kožne krvavitve. Istočasno kot se pojavi izpuščaj na koži, se pojavlja tudi na lični sluznici in na mehkem nebu. Obenem se vnetja pojačajo in zleže pod spodnjo željstjo otečijo. Bolezen ima kratko trajanje vrhunec, nato pa začne po 4-5 dneh pojemati telesna vročina in tudi vsi drugi bolezenski znaki. V dobi okrevanja se koža v tankih luskah lupi. Tudi pri ošpicah so znani primeri, da posamezni bolezenski znaki le malo ali pa sploh ne prihajajo do izraza, nasprotno pa se dogaja, da je vnetje sluznic posebno močno ter da pride do motenj zavesti in celo do nezavesti. Vpravi pri takih stрупnih primerih ni kožni izpuščaj posebno izrazit ali je pa bledomodrikast.

JESEN IN NAŠE ZDRAVJE

Komplikacije, ki nastopajo pri ošpicah so: huda driska, vnetje srednjega ušesa, vnetje sapnikovih vej in bronhialna pljučnica. Te komplikacije napadajo posebno najmlajše in slabotne otroke in večkrat se končajo s smrtjo. Posebno nevarna je kombinacija ošpic z davico in možgansko vnetje, ki nastopi navadno šele nekaj dni zatem, ko je vročina že padla. Kakor so torej ošpice za večjo in zdravo otroka lahka bolezen, in takih otrok ne bomo čuvali pred okužitvijo, so pa za otroke v prvih štirih letih življenja zaradi pogostih komplikacij (zlasti pljučnih) še vedno nevarne. Izolacija pri ošpicah je skoraj brezpomembna, ker navadno ugotovimo ošpice prepozno, moramo pa varovati okuženja, razen otrok v prvih štirih letih, tudi rabične in tuberkulozne. Okuženje prepreči zdravnik s serumom, iz krvi oseb, ki so ošpice prebolele. Važno je torej, da pokličemo zdravnika, če so

se v bližini pojavile ošpice. Oboleni naj leže v posteljo in naj ostane v njej še nekaj dni potem, ko je telesna vročina že padla. Skrbeti moramo, da ima dovolj svežega zraka, ki mora biti tudi dovolj vlažen (zato v suhem zraku obesimo v sobi mokre rjuhe), vendar ne sme biti prepiha. V prvih dneh, ko ima visoko vročino, naj bolnik uživa jako sladke sadne sokove, sladke čaj mleko (tudi s kakavom ali kavom), pozneje pa močnate jedi, juhe, pšenični kruh in kekse. Pri hudem katarju pljuč naj pije tople čaj. Sicer pa bo zdravila predpisal zdravnik.

KAKO VARUJEMO KOŽUHOVINO

Vsak kosček kožuhovalne zahteva primerno oskrbo. Če je ta pravilna, tedaj nam kožuhovalna služi dolga leta.

Vskadanje čiščenja kožuhovalne. — Kožuhovalno smemo stepsti samo na notranji strani ali pa izsesati prah s sesačem za prah. Na zunanji strani jo skrtlačimo z mehko krtačo in razčesemo dlako z glavnikom za kožuhovalno. Da jo zavarujemo pred molji, jo poleti zavijemo v svež časopisni papir. Seveda jo moramo poprej temeljito očistiti.

Ravnanje s kožuhovalno. — Kožuhovalno ne smemo nikdar držati nad vročo paro, ker se sicer rada zgrbi. Tudi ne sme viseti kožuhovalna na soncu ali na toplem, pač pa ji dobro daje preprih in mrzel zrak.

Zravnjanje stisnjenih kožuhoval. — Z mokro gobo ovlažimo kožuhovalno in razčesemo dlako in ga obesimo, da se posuši. Ko je popolnoma suh, ga dobro iztresemo.

Čiščenje belih predpostavljakov. — Kože severnega medveda stepemo in zdrgnemo z belim, drobnim peskom, ki ga potem zopet iztresemo. Druge bele progaste predpostavljake unijemo s toplo milnico in jih pustimo, da se posuše.

Čiščenje hermelinov. — Hermelinove kožice zdrgnemo z bencinom, posujemo s krompirjevo moko in skrbno skrtlačimo.

Belo otroško kožuhovalno zdrgnemo s krpo, namočeno v bencin, posujemo z zdrobljenim krednim prahom, obesimo za več ur na zrak in nato stepemo.

Vrečice zoper molje za kožuhovalne plašče. — Pripravimo jih iz časopisnega papirja, ki odganja molje. Več pol časopisnega papirja sešijemo skupaj z gostimi vbodljaji, dokler ne dosežemo zaželeno dolžino in širine vreče. Spodaj vložimo ozko dno in ga presijemo. Dobro seiščen kožuhovalni plašč ali kak drug kos kožuhovalne posujemo s poprom ali s praškom zoper molje in vložimo v vrečo, ki jo zgoraj dobro zavežemo. Vrečo obesimo.

mo nato v omaro na obešalo ali obešalnik.

Čiščenje kožuhovalnastega ovratnika. — Kožuhovalnaste ovratnike čistimo z mešanico razgretoga pekarskega sušila blizu peči. Če se je znožila, jo obesimo na suhem, toda ne na toplem prostoru in jo stepamo, dokler se popolnoma ne zrahlja.

Mokra kožuhovalna. — Dlako zgladimo z mehko krtačo, jo posušimo, vendar nikdar v bližini peči, stepemo in razčesemo. Dolgodlakasta kožuhovalna mora vedno viseti, kajti ležanje škodi dlaki.

Ravnanje z ovčjo kožuhovalno. — Ovčja kožuhovalna se ne sme nikdar sušiti blizu peči. Če se je znožila, jo obesimo na suhem, toda ne na toplem prostoru in jo stepamo, dokler se popolnoma ne zrahlja.

Kako odstranimo madeže od znojnih izpodlog pri kožuhovalni? — 8 gramov salmijakove, 10 gramov žveplovega etra in 15 gramov alkohola zmešamo z vodo, ki ji dodamo še nekoliko boraksa. S tem zdrgnemo znojna mesta. Nato zdrgnemo z isto krpo, namočeno v vodi in kožuhovalno posušimo.

Čiščenje svilenih podlog pri kožuhovalni. — Namočimo belo p'atneno krpo v špirit in zdrgnemo s tem umazano svileno podlogo.

Čiščenje bele kožuhovalne. — Belo kožuhovalno zdrgnemo s suhim vročim peskom ali jo posujemo z moko, kar kasneje stepemo in skrtlačimo. Če je dlaka izgubila lesk, tedaj damo nekoliko kapljic olja na mehko krtačo in zgledimo z njo kožuhovalno.

Pranje bele kožuhovalne. — Belo kožuhovalno zdrgnemo s suhim vročim peskom ali jo posujemo z krednim prahom in po'ožimo na sonce. Nato jo stepemo in skrtlačimo in, če je treba, zgledimo z mehko krtačo kakor poprej.

Večerja: Polenovka s polento, rdeč radič, sadje.
SOBOTA: Testenine s tečičim guljažem, mešana solata, krtanj.
—Večerja: Ocvrte ribe, zelena in fižol v solati, kompot.

***) Kuhana jegulja z majordonsko omako:** Jegulja olupimo in zrežemo na kose. Kuhamo jo na šibkem ognju v slani vodi približno 20 minut. Nato jo položimo na topel krožnik, poskropimo z limonovim sokom in ulijemo nanjo majordonsko omako, ki jo pripravimo tako: mešamo 100 gr surovega masla (pozimi v bližini ognja) z žličo tople vode, limonovim sokom, soljo in poprom, dokler se ne peni, nakar dodamo še žličo sesekljane peteršilja.

***) Kostanjev pire:** 500 gr kostanja, 70 gr surovega masla, 1,8 mleka. Oupljen kostanj naj vre 5 minut, nato mu olupimo notranjo kožico in naj vre še 15 minut; zdeedi vodo, dodaj maslo, vrelo mleko, sol in mešaj daleč od ognja, dokler postane lepo gladek.

***) Zdrobovi cmoki na romanski način:** 1 liter mleka, 250 gr debelega zdroba, 120 gr masla, parmezan, — 100 minut.

Zavri mleko, osoli, odstrani z ognja in umešaj zdrob; daj zopet na ogenj in mešaj 10 minut, dokler ne dobiš srednjegosto zmes. To stresi na namazano ploščo, naravnaj z nožem 2 cm na debelo in pustij, da se ohladi. Z robom kozarca, potreseš s moko, izreži široge cmoke. Položi jih na namazan krožnik, ki prenese ogenj, drugega vrh drugega, močno potresi s parmezanom in polij z raztopljenim maslom. Pečejo naj se 15 minut v zelo vroči peči, da se naredi rumena skorja. Če hočeš, da bodo cmoki še okrajnejši, dodaj še kuhanemu in obsejenemu zdrobu 2 rumenjaka in 60 gr masla.

Ovratniki

PREHRANA slovenskega ljudstva

(Nadaljevanje iz prejšnje številke.)
Močnik iz pšenične, koruzne, ajdove ali mešane moke (oženjeni močniki), mlečen ali na vodi, oven, s kislim mlekom, h kateremu se je cel krompir ali kislo zelje, je pogosta jed, zlasti v zapadni in severni Sloveniji, kjer mu pravijo sok. Osemnajstkrat močnik, pa je medelja (Jezerko) — ta rek označuje njegov pomen v vsakdanji prehrani. »Vošovi maslovnika« je v Poljanski dolini v pinjenjo meko zakuhana moka. — Jed s fižolom in kislo repo, na Primorskem še s krompirjem in zeljem, je jota, juta. Tudi jabočni in hruškov močnik poznajo.

KASE
Kaša pomeni večini Slovencev proseno kašo, ki so jo že naši predniki pred dva tisoč leti cenili. Na vzhodu, v Slovenskih goricah in Prekmurju, pa je priljubljena ajdova, hajdinska kaša. Obojo ophejo v domači stopi. Ajdovo uživajo v juhi, zabeljeno, na mleku, v porvalniku, v krvavicah. Proseno kašo, tagleno (Be'a krajina), jez iče (Koroško) jedo z zeljem, repo,

ZGANCJ, POLENTA
Med najpogostejšimi jedmi so raznovrstni žganci. Jedo jih same z mlekom ali drugače zabeljene, največkrat pa z drugimi jedmi: zeljem, repo, solato, mesom. Ponekod so običajni koruzni, turščični, debelačni žganci, žganci (takim za zabeljenim pravijo v Ratečah in na Zilji mešča); drugod pa ajdovi, pa tudi čisti krompirjevi. Ajdovo moko pa mešajo tudi s krompirjem, z ječmenovo in koruzno moko. Ajdove in koruzne žgance, ki so dobri zjutraj, opoldne in zvečer, jedo tudi s sesedenim mlekom in smetano (n. pr. Prekmurje); ajdove žgance polijejo tudi z vošvom maslovnikom (sokom, v Poljanski dolini). Mesto žgancev zavzema na Primorskem polenta, ki se je močno razširila tudi drugod. Pripravljajo jo na različne načine in jo jedo podobno kot žgance z različnimi jedmi. Tako žganci kot polenta so mnogokrat nadomestilo za kruh in posebno važni v pastirsko-pančarski prehrani v p'anihah.

TESTENINE, močnate jedi
Manj kot jedila iz okopavin in povrtnin ter žgance in kašo uživajo Slovenci testenine in močnate jedi. Vzrok je v zemljepisno-gospodarskih razmerah, ki ne dovoljujejo obilnega pridelovanja rži in pšenice. Zato najdemo na večjih ravnanah, ob Dravi in Muri, večjo obilico močnatih vrst, ki jih pogosteje pripravljajo.
V juho zakuhava'jo tanke rezance, krpiče, vlivance raznih vrst. Industrijski izdelek so makaroni in podobne testenine.
Kot samostojna, z mastjo ali smetano zabeljena jed nastopajo različni štruklji, pšenični in ajdovi, v Prekmurju kulinj. Podobno imenitne so v juho kuhane rezance, ki mesto zavzemajo tudi rezanci, ki jih na slovenskem vzhodu potresejo z makom, orehi, sirom, drugod z drobtinami. Cmoki z nadevom ali prazni so pač meščkanski izvora in manj v navadi. Mlinič, gibice (vzh. Stajerska, Prekmurje) z makom, orehi, sirom, medom ali samo zabeljeni so v nekaterih krajih stalna postna jed pred božičem in veliko nočjo.
Sredi med kuhanim testom in stalnejšimi pečenimi močnatimi jedmi so n. pr. zlevanke (Prekmurje) iz koruzne, pšenične ali ajdove moke, vliite v pečenjak.
Povaški, presne pogače (z jamestno spačenko zaviteka) z jamestno, češnjem, češpljevim, sl-

rovim, makovim, zeljnim in kašnatim nadevom so doma bolj na vzhodu. Tukaj poznajo tudi krapec s sirovo ali orehovo vrhno pastjo; bogate gibanice v devet gube z najrazličnejšim nadevom so slavnostna jed na gostijah. Dolga je vesta podobnih jedi, kot so krapl, repnjače, hajdinjače, koruznice, zmesne pogače, kvasenice i. p. V raznih krajih imajo posebno ime in svojski značaj, pa tudi stalno mesto ob praznikih ali delu.
Ganjene pogače z makom, orehi, mezo so na vzhodu to, kar drugod potica. Naziv pogača pa označuje v večini krajev vse močnate jedi; razne vrste imajo še svoje posebne nazive, kot n. pr. špehovka, cehovka, cvehovka itd. — Posebne vrste bel kruh, večših mlečen, so vrtanki (Prekmurje), vrtenjaki (Prlekija) v obliki koleca. Nujni so na ženitnici, kjer je obredna pogača bosman ali pletenik, okrašen s testenimi ali papirnimi podobami.
Med stalnimi obrednimi kruhi imajo najstarejši čarajoči izvor in največ imen božični kruhi: poprtnik, božičnik, župnik, mižnik, stalnik, obiljak, močen kruh, bobov ded, kue-kruh itd.

Tržaška kuhinja

NEDELJA: Vlivanci na goveji juhi; svinjska pečenka, kislo zelje, cvrti krompir, čokoladni puding. — Večerja: jegulja z majordonsko omako*, mešana solata, kompot.

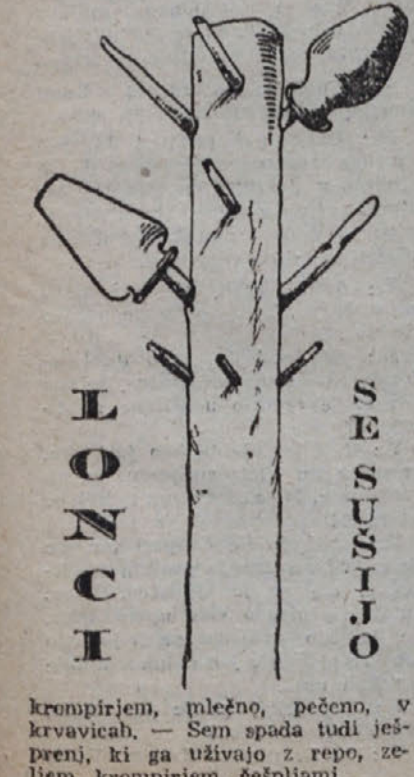
PONEDELJEK: Mineštra iz fižola in sladkega zelja, pečena vimeňa, kostanjev pire*. — Večerja: Cvetčača v solati s polento, jajca s klobasami, sadje.

TOREK: Testenine s paradajžno kovo omako, zrezek in sladka repa, pečen kostanj. — Večerja: Zdrobovi cmoki na romanski način*, radič in kompot.

SREDA: Mineštra iz riža in krompirja, dušen krompir in kuhana govedina, zeljnata solata. — Večerja: Testenine na juhi, rižot s školjkami, solata.

CETRTEK: Mineštra iz leče, zrezek, pire krompir, radič. — Večerja: Svinjski guljaž s kislim zeljem, kruhoviti cmoki, kompot.

PETEK: Prežganka z cvrtim kruhom, fižolova solata s trdo kuhanimi jajci, krompirjav zavitek.

GOSPA Z NAGELJNI

ROMAN CRONINA

Katarina Lorimer, 35-letna lastnica prodajalne umetniških stvari v Londonu, ki se je s svojo sposobnostjo v življenju povzpela, je na neki dražbi kupila Holbeinovo miniaturo-slike „Gospa z nageljni“. Bila je v finančnih težavah in hotela miniaturo prodati Brandtu v Ameriki. Tja kaj je potovala z njo njena nečakinja Nancy, gledališka igralka, ki se je pred kratkim zaročila z Američanom Chrisom Maddenom. Ta sprava Katarini ni bil všeč, a na poti v Ameriko je spoznala, da ga ljubi. Tudi Madden ni mogel več prikrivati, da ljubi Katarino, a ona ni hotela nečakinji odvesti zaročenca.

Medtem je miniaturo kupil trgovec Ascher — Brandt se je namreč smrtno ponešrečil — vendar Katarina ni vedela za koga. Katarina je sklenila samo počakati premiero, kjer bo nastopila Nancy in potem odpotovati v Anglijo. Nečakinji stvar ni ostala skrivna, vendar ni hotela pokazati, da kaj ve. Brez vzmirljenja je šla na premiero. Igrala je Rentovo tajnico. Dasi ni igrala glavne vloge, je vendar s svojo izvrstno igro pridobila vse občinstvo in kritiki so ji obetali bodočnost. Res se je že naslednj dan javil pri njej Morris iz Hollywooda, ki ji je ponujal pogodbo.

Da, da! Ni se vam treba ničesar bati. Spoznali boste mojo soprogo in mojo malo Zofijo. Če sem velik poslovni človek, sem tudi dober družinski oče. Morate videti mojo malo Zofijo. Bila bi lahko druga Shirley Temple, če bi jaz hotel. Torej pridite, deklice moje. Pogovarjala se bova o vsem. Zelite pogodbo na dolgi rok?»

Pogodba z Morrisem! Nancy je predobro vedela, kaj to pomeni: to je bil vzpon, vrhunec, raj! On bo skrbel za vse, izpolnil bo njene tudi najmanjše želje, denar, reklama vsako stvar, ki bo potrebna za njeno uveljavljanje. Dobro. Podpisala bo pogodbo, Hollywood ne bo škodil njeni gledališki karieri, v tem pogledu je bila neizprosna. Njen pogled je taval v daljavo. Borila se bo in zmagala in z enim samim poletom dospela do slave.

Še kakih dvest minut sta kramljala in ko sta bila soglasna v glavnih točkah pogodbe, je možičelj vstal, udaril zopet s petami in izginil.

Tedaj je Nancy izgubila svojo mirnost. Popadla jo je ometica in upognila se je. Ta smešni mož s svojo zmogljivostjo in svojimi milijoni je imel zaupanje vanjo. Pod njegovim spretnim vódstvom bo dosegla slavo. Kljub njeni oblasti nad seboj, se ji je za hip zdelo, da bo zblaznela; z vso močjo si je z rokami pritiskala čelo in se zaman trudila, da bi zadržala ječanje, ki ji je sililo iz grla.

Medtem ko se je tako borila sama s seboj, je zazvonil neizprosni telefon. Nancy bi ga najraje zagnala v kot, toda iz pisarne so ji javili, da je spodaj Madden.

Ko je slišala to vest, je prebledela in za trenutek okamenela, le ustnice so se ji tresle; ni vedela, kaj naj odgovori. Svojega zaročenca ni več videla, odkar je ujela njegov razgovor s Katarino. In sedaj je bil tu...

»Recite mi, naj pride gor«, je končno dejala s trdim glasom, »in pošljite dva koktaila s šampanjcem.«

Nervozno je stisnila roke eno v drugo. V nekaj minutah, ki so ji preostajale, se je borila z vso svojo

voljo, da bi se pokazala kar najbolj odgovarjajoče svoji odločitvi. »Moj bog«, je prosila, »daj mi moč, da bom vzdržala to svojo vlogo do konca.«

Ko je vstopil Madden, mu je šla naproti in mu veselo prožila roko.

»Moje želje so uslišane«, je vzkliknila in vrgla nazaj glavo. »Prihajš baš v pravem trenutku, Chris! Imela sem krasno jutro! Čestitaj mi!«

»Zakaj pa? Kak nov uspeh?«

Prikimala je. »Dogovor z Morrisom.«

Chris jo je s svojo navadno zadržanostjo gledal od zgoraj dol.

»Da«, je nadaljevala Nancy, »to jutro sem bila tako zaposlena, da nisem imela niti časa, da bi se oblekla. Sicer pa je bila to najprimernejša obleka za sprejem filmskega magnata. Mar se ti ne zdi, da sem ljubka?«

»Seveda«, se je smehljajl Madden, »saj to sama najbolj veš. In Morris se je dal zapeljati?«

Smejala se je. »To bi ti moral videti! Pravi gledališki prizor! Štirj palce visoki Morris, ki recitira svoj samogovor:«

»Potrebna ste mi, gospodična Sherwood! Ne za Napoleonovo posteljo, ki me je stala trideset tisoč dolarjev, temveč iz vas bom ustvaril zvezdo in predstavil vas bom Zofiji, ki bi bila, če bi hotel, druga Shirley Temple. Pridite, deklice moje! Da, da! Ničesar se vam ni treba bati. Zelite morda dolgoročni dogovor?«

Kot opica je oponašala možičlja in zdelo se je, da jo je tako prevzela ta igra, da skoraj ni mogla odgovoriti dečku, ki je prinesel koktaila.

»Postavite tja«, je smeje se dejala in mu pokazala mizo poleg divana, na katerega je sedla, ko so se vrata zaprla.

»Preteklo noč nisva mogla govoriti, Chris, sedaj sva pa končno za hip sama. Pijva na moj uspeh in nikar se tako ne delaj kot da ne odobravaš mojega početja. Vse gre tako imenitno!«

Z enim požirkom je izpraznila svoj koktail, medtem ko je Madden pil svojega počasi. Dan je bil siv in mračen in v sobi se je širila prijetna toplota.

»Silno sem vznemirjena, Chris! Na zunaj se zdim mirna, toda v resnici ni tako. Moraš biti prijazen z menoj. Povedati ti bom morala namreč nekaj, kar te najbrž ne bo prijetno presenetilo.«

Madden je odložil svojo čašo in se obrnil proti njej. Bil je presenečen.

»Kaj je torej, Nancy?«

Za hip je molčala. »Skoraj nimam poguma, da bi ti povedala.«

»Zakaj ne?« jo je prijazen vprašal. »Pozabljaš, da bova v soboto mož in žena?«

»Prav za to gre, Chris.«

»Toda Nancy! Za božjo voljo, kaj hočeš s tem reči?«

Vzela je cigareto in globoko vdahnila dim:

»Obžalujem, Chris, prav res, da mi je silno žal... bodiva odkritosrčna... toda jaz bi raje... prav res, raje... se ne bi poročila...«

Maddenov obraz je postal trd, naježil je obrvi,

njegove ustnice so postale blede.

»Obljubila si, da se bova v soboto poročila!«
»Da, da, vem. Toda od sinoči se je vse spremenilo. Moje delnice so se silno dvignile, v dogovoru bom istočasno z Bertramom in Morrisom. Nimam časa biti nevesta; v trenutnih okoliščinah se moram ohraniti samo za svojo kariero.« Z nežnim nasmehom je omilila surovost svoje izjave in nadaljevala:

»Chris! Prosim te, razumi me! Silno te ljubim, toda sam lahko uvidiš, da položaj ni več isti, kot takrat, ko sva se spoznala. V Nici sem naredila svoje prve korake in preživljala sem težko dobo. Navezala sem se nate, ker sem čutila potrebo, da se nekdo ukvarja z menoj. Toda sedaj, sedaj imam svojo usodo v pesti! Oh, Chris! Ne misli, da sem izgubila svojo naklonjenost do tebe! Za nič na svetu bi ti ne hotela prizadeti žalosti! Toda lahko pač priznaš, da je sedaj vse to zame postalo težko?«

»Težko...« je z grenkim glasom ponovil Madden. »Ti niti ne veš, kaj ta beseda pomeni.« Reči hočeš, da se ne moreš več poročiti, ker si sedaj dosegla uspeh?«

»Mogla bi vsaj počakati«, je obotavljaje se dejala Nancy.

Maddenov pogled je postal še bolj trpek.

»Počakati? Povsod sem te moral čakati kot mali sluga. Moral sem biti tu, da ti podam rokavice, iskati tvoje cvetlice, te voziti v restaurant, ko ti je to padlo v glavo, in sedaj bi moral...« — dvignil je glas — »sedaj bi moral tekati za teboj po Hollywoodu in stati kot psiček pred študiji? To ne gre Nancy! Počel sem to nekaj tednov, toda tega mi je dovolj! Vprašal sem te, če hočeš, da bom tvoj soprog in ne tvoj psiček!«

Gledala ga je molče, predobro je vedela, da je to bila kriza, ki jo je ona sama hotela izzvati, toda nič je ni smelo motiti, da ne bi izvedla do konca, kar se je bila namenila: »Ker sva se prevarala Chris«, je polagoma izjavila, »bodiva odkrita: ti bi gotovo ne mogel prenesti, da bi jaz dalje nastopala...«

»Prav imaš«, je zavpil Chris, »potrebna mi je žena in ne...«

»Ne dodajaj ničesar«, ga je prekinila Nancy, »dovolj sva že rekla!« Naglo je vstala, mu obrnila hrbet in pokadila še ostanek cigarete.

Madden jo je gledal. Njegov obraz je bil siv in zdel se je izčrpan in ves zmeden. Ljubil jo je, ahi pa vsaj mislil, da jo ljubi; njegova ljubezen ni popolnoma umrla. Dolgo je molčal, dokler se ni spomnil obljube, ki jo je dal Katarini in poskušal je izpolniti prepad, ki ju je ločil.

»Poslušaj, Nancy«, je dejal, »ali je v resnici potrebno, da se pustiva? Ali bi se ne mogla potruditi, da bi se kako razumela?«

Stala je še kar naprej in ni se ganila.

»Chris«, je dejala čez nekaj časa in se obrnila k njemu, »že zdavnaj sem predvidevala ta trenutek. Moje življenje ni tvoje; ljubiva se, toda to ni dovolj. Morava se odreči drug drugemu. Nisem jezna nate, toda do tega je moralo priti.«

Ničesar več si nista imela povedati in pet minut pozneje jo je on pustil in se vrnil v svoj hotel. Hodil je kot avtomat, ves poglavljen v svoje misli in pod neprestanim pritiskom protislovnih občutkov. Bilo je zelo čudno, toda ni občutil nikake olajšave. Njegovo razočaranje se je še povečalo ob misli, da prav ni izpolnil obljube, ki jo je bil dal Katarini in ni si mogel predstavljati, kako se bo stvar nadaljevala.

Ni vedel, da je Nancy po njegovem odhodu ostala na istem mestu in se s tresočimi se ustnicami borila, da bi zadržala vse svoje solze.

Miče in Vane

M.: Se ti, Vane? Budej!!

V.: Jest sen, Miče, jest... Budej duabro...!

M.: Sen se bou, de me se nijebeš nanka uobruačo več, pej sijeleh viđen, de se še zmijeren muoj stare Vanek...!

V.: Kaj šraješ, Miče? Ma, de se nise ti mrvet kej uofendijere, un dan...?

M.: Ma, nee...! Se mi je blo ušijee, Vane, de se se ankret spliti vo du kraja, taku, de usej znan kašne iđeje so...?!

V.: Uod hubea naprej juo nisen menjo, Miče, jen juo ne ben tjeđe ze naprej!! Pej puale tj riječe, de ni taku, ee se kapac...?

M.: Ma nanka pr šonjo, Vane...! Kaj te ne paznan? Ance be red, de me se košua pavčeš, ti ke jeh zmijeren kej novoh primjesoh ten uod tuajeh bab...?

V.: Ja, glih učijere sen juo eeñ anna, viš, samo ne znan ee te buo šla tijebe, ke ne vijerješ prou usake ku mi družje, Miče...!

M.: Ce je taka, de je za vijerjet, Vane, zakaj, de juo nijebe vijer vo...!

V.: Ja, prerakavana, de je, Miče jen vre strešno stara u starih blihkih písana...!

M.: Prerokovanje praveš, de je Vane? Puale buo pej le resnično...!?

V.: Jen še kaku resnična, Miče...! Te riječen, de se ana ni fallia, kr sen jeh eeñ du zdej...!

M.: Ben nečko pavez, ee je taku kur tj praveš...! De ejiemua, Vane?

V.: Prerakavano je, Miče taku, de buo pršo dan, ku bojuu krave nosile zlate zgunce...!

M.: Aaa?! Jen kaj še...?

V.: De bojuu uod Trsta du Leb-lane, nrveč trje ledje ped bednjen žito mlattie.

M.: Jen še kej, Vane...?

V.: Ja jen tu, Miče, de se bojuu ledje ses lriba na hrib klicale jen se puale sprčavale: Eji se bijeu, de se uasto žiu...!?

M.: Ja zeduaste, Vane! Zeduaste! Buhuare ee buo use tu res, kur ti prerakaveš, Vane, je bule, de nes vele Buh uzame use ukijep...!

V.: Sej nes tude buo, Miče...! Ja, mene vijere, de se buo prou teku

an dan zgodilo, pej puale tj vijere, al ne... čluavek buazje!

M.: Bejže, no bejže! Ma kuod jeh eejšee take, Vane?

V.: Tu mje proula, viš, prou ana žijenska guar s-Tamaja... Ma je vre let uod tega... Se tekret ke suo ble fašiste sen bijeu ankret prnje jen mje lepu pakazala tu staro pisenje, Miče, jeno muoren riječ, de je blo du zdej use resnično... Use kr sen tekret brou, Miče...! Ja, ja...!

M.: Pej kaj se, Vane, še taku resnična brou, praveš...?

V.: Use tu, kr se je vre zgodilo zdej tijež zadnjih sijeden let, Miče... Use du ane...! Kr te riječen use: Kedaj je uojška zečišla... Kaku, de buo končala tekret, ku bojuu eřejnje u četrtu uocvele... De bojuu Nemce prepale, no Telja ne... De buo Rus pršo du stresajnske moči... Jen de...!

M.: Jen, de ga ne buo mera na svete, Vane, use trko cajta, dukler nijebuo — Kozak napajo kuanja u Rime... Tije nise brou, tije, Vane, aaa...????

V.: Za, de sen juo...! Samo lista se du zdej še ni uobnijesla, Miče...!

M.: Tjude se ne buo, Vane...! Sej, de nes buo prej Merikan pakuančo sez unua bumbua atomikua...! Kaj praveš ti...?

V.: V.: Praven, de buo pršo an dan prou taku, kur je prerakavano, Miče...!

M.: Gvišno, še ana uojška... Teve nove bumble atomike jen še lahko kolara pa vrhe... Sez ana besedua: Fin de mondo — Vane, aaa...?

V.: Ku eji Buh, Miče, prou teku se zna zgnadet...!

M.: Ja, ke be samo gस्पude ukazale na svete, Vane, be se vre, bi vre klicale ses lriba na hrib, kur ti prerakaveš...!

V.: Ma, za ke ti taku šraješ, Miče, pej kadu ejiješ, de jema besedua na svete dendenes ee ne prou gस्पada...?

M.: Ljudstvo, Vane! Ljudstvo je ma denes besedua jen tu ne samo ten kamr jema u ruakeh uoblast, ma tude drugo od pa svete se ne pesti več piještet uod gस्पade...!

V.: Aa, jema svijelga Baga ke te je dou, Miče... ne besedua...! Buhve, ee...?

M.: Premalo bijereš, Vane... jen prijeveč prerakaveš...! Jest te družga ne muoren riječ, ee taku šraješ...!

V.: No, pej me ti kej rezlúaže, ti, ke ne ku buleš u tiste sakramejnske giornale sleparkske...! Pavajme ti kej, Miče...?!

M.: Je malo kej siepart hjebo,

V.: Praven, de buo pršo an dan prou taku, kur je prerakavano, Miče...!

M.: Gvišno, še ana uojška... Teve nove bumble atomike jen še lahko kolara pa vrhe... Sez ana besedua: Fin de mondo — Vane, aaa...?

V.: Ku eji Buh, Miče, prou teku se zna zgnadet...!

M.: Ja, ke be samo gस्पude ukazale na svete, Vane, be se vre, bi vre klicale ses lriba na hrib, kur ti prerakaveš...!

V.: Ma, za ke ti taku šraješ, Miče, pej kadu ejiješ, de jema besedua na svete dendenes ee ne prou gस्पada...?

M.: Ljudstvo, Vane! Ljudstvo je ma denes besedua jen tu ne samo ten kamr jema u ruakeh uoblast, ma tude drugo od pa svete se ne pesti več piještet uod gस्पade...!

V.: Aa, jema svijelga Baga ke te je dou, Miče... ne besedua...! Buhve, ee...?

M.: Premalo bijereš, Vane... jen prijeveč prerakaveš...! Jest te družga ne muoren riječ, ee taku šraješ...!

V.: No, pej me ti kej rezlúaže, ti, ke ne ku buleš u tiste sakramejnske giornale sleparkske...! Pavajme ti kej, Miče...?!

M.: Je malo kej siepart hjebo,

Vane... Te suo fate...! Na Frenuo-sken je ljudstvo lačno, je štufo du kraja jen se vre dougo upijera vlade, zeču ke ta ni še neč ukrijen, la prute smijeren vijeeč mežerje...!

V.: Uoblast juo udare! Kuod juo pej ni mežerje...?

M.: Cake, nej feñin...! Ja, več ku dva meljuona ljudstva, de je stuoplo u štrajk, Vane, jeno se pastuole prute zakone teku, de je governo mogo mobezejereti na tjužente nouga vojaštva...!

V.: Ana?! Tega, viš, pej nisen znou, Miče...! Tu je prou ku nekšeu revoluu...

M.: Ni, še...! Ja, jeno dual pa Jetalje, Vane, ni neč bulče... Se eeñ kaj se je zgodilo u Milane un tijeđen...?

V.: Ci ejiješ, de te ben jest eeñ, ke nisen ku ljetu zmijeren, ku an pešeaunek, Miče...? Ce me ti kej ne paveš...?!

M.: Znaš, je De Gasperi teu, de be na tihu prmenjo prefeta u Melane... ale se je ljudstvo, Vane, ku de be megnu vele upro, teku, de je blo vele use pr arija jeno suo vre prtezane jen delouce držale u rukoh use...!

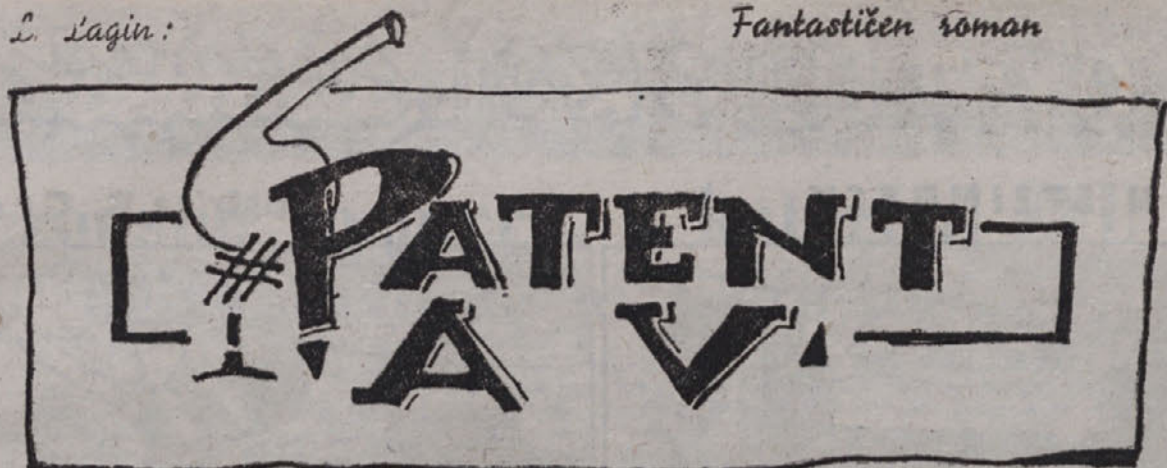
V.: Pej zekaj ga je teu, Miče, kembijeret praveš...?

M.: De be utekno družga, Vane...!

(Nadaljevanje na 13. strani.)

S. Lagin:

Fantastičen roman

Zdravnik Stifen Popf je iznašel sredstvo za pospeševanje rasti organizma. Posrečilo se mu je spremeniti dva pritlikavca v navadna človeka. Eden od njih Avreljij Padrele je hotel odkupiti patent, Popf pa je ponudbo odklonil, kar je njegovo ženo Bereniko tako užalilo, da je odpotovala s Padrelejem.

Primo Padrele ni hotel več priznati Avreljija za svojega brata, v želji da ostane sam lastnik bogate tvrdke. Tako odpotuje Avreljij zopet k Popfu, ki naj bi mu dal dokazov, da je res bivši pritlikavec. Berenika se skesano vrne k možu.

Popf je močno zaslovel in zastopnik tvrdke »Zavora«, Sindirak Cfardeja, mu ponuja ogromne vsote za patent. Ko Popf ponudbo odkloni, mu Cfardeja pravi, da mu bo poskusil govoriti še kot znanstveniku.

Popf je skomizgnil z rameni.

Gospod Cfardeja je pomolčal nekaj trenutkov, kakor je ustrezalo važnosti vprašanja, nato pa pomembno izpregovoril:

— Kaj bi rekli, spoštovani doktor, če bi vam predlagal, da postanete ustvarjalec nove vrste, toda ne živali, marveč ljudi?

Presenečeni Popf pa nirasumel, kaj oni misli, zato mu je gospod Sindirak Cfardeja razložil podrobnosti, ki jih je v celoti posnel iz šifrirane Šambrijeve brzójavke.

Doktor Popf je bil zbešan. Ko pa je naposled dcumel vsebino predloga, se je težko dvignil s sedeža, popadel prebledelega Sindiraka Cfardeja za ovratnik, ga vlekel nizdol po stopnicah, odprl večna vrata in ga sunil na ulico.

PETO POGlavJE,

ki pripoveduje mimogrede o doktorju Popfu in lekarnarju Bamboliju, bolj podrobno pa o gospod Sindiraku Cfardeju.

To noč ni mogel Popf dolgo zaspati.

»Kakšna podlost! — je pomislil v silni jez, ko se je spomnil hinavske prijaznosti Sindiraka Cfardeja. — Kakšna satanska podlost! Kako morejo priti take misli na pamet ljudem, ki se štejejo, da so razumniki in dobri kristjani! Vzrejati zgodaj dozorele, predčasno dorastle ljudi z razumom triletnih otrok!»

Spomnil se je, kako je Sindirak utemeljeval ta predlog, in v osupnem besu mu je bilo, da bi tolkel z glavo ob zid.

Arzantejski ideali, — je govoril gospod Cfardeja, — stara dobra Arzanteja, ves red našega življenja trpi na tem, da so začeli delavci preveč razmišljati, da vojaki hočejo vedeti, čemu gredo v smrt. Od tega prihajajo vse motnje, od tega so stavke, od tega so komunisti, od tega je nevarnost re-

volucije, od tega je mrzlična nestalnost v poslovnem življenju in negotovost poštenih ljudi glede jutrišnjega dne... Vaš izum, doktor, je poklican za ustvaritev nove pasme delavcev, nove pasme vojakov, ki ne bodo razmišljali in se ne bodo zanimali za politiko, ki bodo z vsem zadovoljni in vedno poslušni. To bo prava dobrota zanje in za Arzantejo. Naša prelepa domovina bo stokrat močnejša in ne bo je dežele na svetu, ki bi se nam drznila kakor kolj protiviti... V imenu akcijske družbe »Zavora« in upam tudi v imenu domovine vam predlagam, da postanite delničar in znanstveni vodja nove družbe — »Delniške družbe za vzrejo Popfovih ljudi«, »Popfimen Junajted Korporejšene«. To ime pojde v zgodovino Arzanteje kot ena izmed njenih najslajnejših in najpomembnejših strani.

»Kakšna podlost! Prijeti otroka, mu vbrižgniti lek, ki bi moral biti v dobro ljudem, in čakati, da zraste iz njega v nekaj mesecih strašni izrodek, pol človeka, pol žival, prav za prav človeku podobna domača žival!»

Svitilo se je že, preden si je doktor nekoliko opomogel. Skušal je presoditi nastali položaj in sklenil, da si bo prej tisočkrat premislil, preden bo prodal svoj lek kateri koli tvrdki. Če mu bodo dali potrebna sredstva, da bo sam vzel v roke proizvodnjo in razširjenje leka, dobro. Za to je pripravljen odstopiti levji delež dobička. Sam tako ne potrebuje mnogo. Če pa mu ne bo nihče hotel dati denarja, nič za to, sam bo izdeloval in razširjal lek tako, kakor namerava delati v Bakkuku. Čeprav je nemogoče, da se ne bi našli pošteni poslovni ljudje, ki bi bili pripravljeni vložiti svoj denar v tako ugodno in dobro stvar.

Nekaj deset metrov daleč od doktorja Popfa, v hiši, kjer je bila lekarna, se je tudi gospod Bamboli tisto noč dolgo premetaval na postelji in razmišljaj, kdo neki je bil neznanec, s katerim se je razgovarjal doktor Popf. Zato je prišel, da bi kupil pravico do leka! Že samo pri tej misli sta lekarnarja izpreletela vročina in mraz. Zaspal je in ni sumil, da ni bil še nikoli tako blizu svojim sanjam kakor v teh urah. Če bi se bil zjutraj predstavil doktorju s svojimi šest in pol tisoč kentavri in poštenim, odkritim obrazom, bi ga Popf vzel za svojega družabnika, bi mu bila pot odprta do bogastva in slave. Toda bal se je, da bi bil videti preveč vsiljiv in je sklenil, da bo rajši počakal dan ali dva.

Tudi gospod Sindirak Cfardeja je tisto noč zaspal veliko pozneje kakor po navadi. Prvič, ker se ni mogel dolgo umiriti zavoljo jeze na doktorja Popfa, ki ga je gospod Cfardeja zdaj preziral in sovražil.

Drugič, ker je moral zopet na telefonsko postajo in poročati, da pogajanja niso uspela in ga je vrh tega Popf užalil in nabil. Cfardeja je prosil, naj mu nemudoma brzójavno nakažejo denar za nadaljnje potrebne ukrepe in naj takoj pošljejo človeka, ki so ga obljubili poslati.

Tretjič, ker je moral najeti sobo v hotelu, a zato je bilo treba časa.

In četrtič, ker je potem, ko je že ležal v postelji, razmišljaj o nadaljnjih ukrepih...

Vstal je ob desetih, se obril, zajtrkoval ter prejel denar, ki so mu ga poslali na njegov naslov iz mesta Velikih Zab. Najprej je obiskal očeta Franciska, župnika mestne stolnice, duhovnega očeta katoliške črede vsega Bakkuka, najbolj katoliškega mesta katoliške Arzanteje.

Gospod Sindirak Cfardeja se je predstavil za večtrgovca, ki se namerava nastaniti v Bakkuku, in izjavil, da bi hotel začeti svoje življenje v mestu z dobredelnim dejanjem. Prosil je očeta Franciska, naj sprejme mali znesek denarja, ki naj ga uporabi po lastnem preudarku. Predstojnik stolnice ve, kdo v njegovi čredi je potreben in vreden pomoči od premožnejšega bližnjega.

Oče predstojnik stolnice ni ugovarjal gniljivemu dejanju usmiljenja. Gospod Cfardeja je vzel iz listnice prvi prispevek, ki je bil tolikšen, da bi se utegnili zdeti majhen samo zelo bogatemu človeku. To je navdalo očeta Franciska z globokim spoštovanjem do prišleca. Radodarnemu gostu je hotel podariti v znak posebnega spoštovanja nekaj trnov iz venca Jezusa Kristusa. Gospod Cfardeja se ni čutil vreden, da bi sprejel tako dragoceno relikvijo, rad pa bi si izposodil, čeprav samo za nekaj časa, knjigo povesti duhovno nraštvene vsebine, ker je v naglici pozabil vzeti na potovanje svojo zbirko.

Literarni natečaj

Odsek za znanost in umetnost pri SHPZ v Trstu razpisuje za Teden slovenske kulture literarno nagradno tekmovanje za najboljše novelo, črtico ali zgodbo. Snov naj bo zajeta iz socialne problematike iz narodno osvobodilne borbe ali iz sodobnega življenja na Tržaškem ozemlju. Literarno nagradno tekmovanje ima namen vzbuditi smisel za leposlovno tekmovanje med delavci, kmeti, izobraženci in mladino; dati hoče vzpodbudo najširšemu krogu naraščajih pripovedovalcev.

Ocenjevalni odbor bodo tvorili dr. Vladimir Bartol, dr. Andrej Budač, dr. Josip Kosovel in prof. Miroslav Ravbar.

Tekmovanje razpisujemo na obletnico Cankarjeve smrti; rokopise z naslovom avtorja v posebni kuverti je treba oddati do 31. januarja 1948. v uredništvu Primorskega dnevnika. Pod literarno delo napišite geslo ali psevdonim, na zapečateni kuverti pa »Literarno nagradno tekmovanje in geslo ali psevdonim, v kuverti pa naj bo listek z imenom avtorja in točnim naslovom. Uspeh tekmovanja bomo objavili 9. februarja 1948, na Prešernov dan.

Razpisujemo 6 nagrad:

1. nagrada 5000 lir,
2. nagrada 3000 lir,
3. nagrada 2000 lir,
- 4., 5. in 6. nagrada: tri lepe knjige,

V Trstu dne 11. decembra 1947.

SHPZ
Narodna odseka za znanost in umetnost

nod zlahto...! Znaš, de ni usijeleh kedu je...

V.: E, za de ne! Pej se še držijua naše, Miče...?

M.: Ne, suo se neke paglihalo za ankret... Ale suo jen le dale zestu-pet!!!

V.: Ma, de niso ku viječne ščopare še zmijeren dual pa Jetalje, Miče?

M.: Ne samo štrajke, ma tude rezbljavua jen še prijec je no tude pažgale de suo šele feštisen kamr suo le mogle naše, Vane...!

V.: Sej be jen žilr tude tuod prnes, Miče, če ne se buo hudič le prijaveč resčepijero...! Kaj praveš, ti...?

M.: Tuod je druga stvar, Vane! Te jeh varjeua gospede.. suo prou uane, ke jen držijua rijep jen da-jajua patuhua...!

V.: Ja, jeno dual? Kaj ni glih lista...?

M.: Ne, zakaj du petnajza tega mesca, be mogle jet use uon z Jetalje... Hviječen, če jeh več ku ne Gašpr, ne, lepu papruose, de be teve še uostale jen ža taku uob- varvale uod te rüsch...!

V.: Ciješ riječ, Miče, de be nari- jedu teku, ku suo nrđile Groče?

M.: Kepej! Ja, viš, dual se tude, naše duabro držijua, Vane! Jeh ublvajua, jeh martrajua na use

mlone vize, ale prtezana uničel le ne muorejua...! Viš, kaj či je riječ, jet prute ljudstve, Vane!?

V.: Prtezan, ši...! Se Nemce, se je blo ze se frdamet žnjime...!

M.: Ja, či...! Pej se bijen u Ne-bržine, Vane? Je blo fešt, aa?

V.: Ne, znan te pavet, Miče... Je blo tisto vrijeme slabo... Jen se ta stara me je uopaminala: Ne kua-do, Vane... Kan bš sou, ke bojua gvšino čerine keja zajeskavale jen uganjale hudiča jen mrvet se stre-lale...!

M.: Vrijeme...! Cerine...! Zijen-ske...! Ha, ja...! Ti se prtezan: »bejže», Vane, ne; »Borec za svo-bodua...!»

V.: Ja, taku je, viš, kaj či je...! Jen se zmijeren me trže pa nua-geh... Pej ves je blo duaste ja, Mi-če...?

M.: Cela bregada, Vane! Puhne klance...! An regiment nes je blo...! Je bijeu Jozve, Je bijeu Zdrouko z Deline... Petaroš sez Buoršta... Jen ses Trsta suo blegreblidno jen ses Muj prtezane... Uod useh krajo Vane, suo ble.

V.: Pej čerine? Suo ble čerine...?

M.: Z mašingvijere...! Z blinda-me...! Jen z mitrame suo nes ča-kale, de nes be prestraše...! Mi smuo pej z bandua marširale naprej jen puajale, Vane, ku, de

je vre use naše...: »Hej brigade...».

V.: Tude či jen, de suo ble jezne, Miče...?

M.: Zelijene, Vane! Ma suo nes sljehel kompanjale vele či je u Sempualej, jeno ku smuo midružje končale naše, suo se pej vele pa-brale ku uos...!

V.: A taku, de ven niso noč strile, praves? Jen, de suo se nekeo pabrane...?

M.: Če se, Vane, koražno, pašti-jono jen muško pastaveš ze sua-je reznone, du nen kej muore...? Pej kaj... Bijeh semlele, Vane, če be samo kej žüžno kešen...! Zakaj tu je, Vane, sila! Tu je, Vane, glas ljudstva ne prerakavanje... Je sila, ke se denes pesti čit vre poušnod pa svete jen ta sila buo, Vane, zmagala — zdrave!

V.: Kaj zdrave, čake...! Pej uno ministré ten u Londone se bojua kej zmenle, ja...?

M.: Če ne tuo rajžua, pej dru-gua, Vane, se bojua zmenle... Kuanc sveta ne buo še — zdrave! Muoren tiječ, Vane, de ben kej ubro ze tije uotračiče bušec, zdej za Buazče...!

V.: Zdrave, Miče! Zdrave...! Uog-las se tude prnes...!

Okolica, 7. decembra 1947.

Iste ku lane.

Gosenica

Vsi drugi so mirovali v soncu. Vzemiriral sem se. Če bi zapihal piš, bi se zazibali vsi, sem sklepal. Kje je vzrok, je rinilo vprašanje vame. Popolnoma sem pozabil, da sem se pred'asno dvignil iz postelje. Spenjal sem se kvišku in zviljal vrat na vse načine, da bi si lahko ogledal ves list in odkril vzroke njegovega nemira. Bil sem tako zamaknjen, da nisem slišal, kdaj so se odprla vrata. Vstopil je ječar Cesare, mi položil roko na ramo in skoraj proseče dejal, naj ležem.

S Cesarjem sva imela svoje račune. Živela sva v kombinaciji, kakor smo takrat rekli v ječi. Ko so mi od doma poslali velik kos sira, sem prosil Cesarja, naj mi ga razreže. Cesare se je nasmehnil in odnesel sir. Vrnil se je sečle po dobri uri. Vse kos mje je razrezal na drobne kocke. Tega sem bil kar nekam vesel. Takoj sem sedel na posteljo in začel preganjati neskončni dolgčas s tem, da sem skušal kocke spet sestaviti v kos. Mučil sem se vse popoldne — in ko sem proti večeru spravil kocko h kocki, je manjkala približno polovica kosa iz sredine.

Za ko sem se popoldne ukvarjal s tem delom, je Cesare večkrat pogledal skozi okence. Ko sem pa stvar uredil in je sredi moje postelje zevala velika luknja v kosu sira, je odprl vrata in me vprašal, kaj počen'am.

»O, nič.« sem dejal, »samo čudim se, ker nisem vedel, da ima pri vas sir iste lastnosti kakor kafa: če pride na zrak skopni.«

Cesare je nekoliko pomolčal, potem pa je vprašal:

»Ali me boste ovadili?«

»Ne vem.« sem zmignil z rameni.

»Odkrito vam rečem, da ni vredno.« je dejal. »Dosegli ne boste nič. Vtaknili vas bodo v podzemlje, ker ste se drznili državnega uradnika sumničati tavnine. In jaz bom seveda pričal oziroma bom moral pričati zoper vas. Ko bodo za vami zaloputnili vrata, me bodo poklicali v pisarno ter mi odtrgali polovico plače. Tako delajo v takih primerih.«

Molčala sva oba.

»Kupil vam bom sira.« je nato Cesare pretrgal nerodni molk. »Saj veste, tri otroke imam in ženo. Pomislite. Hvaležni vam bodo.«

Nisem ga ovadil, kar niti mislil nisem. Vedel sem, da sva oba siromaka. Oj takrat sva živela v kombinaciji.

Tako me je tudi petnajstega maja Cesare samo opozoril. Pokimal mje in odšel, jaz pa sem spet položil svoje kosti na slamnjačo. Zastrmel sem se v okno in nestrpno čakal, kdaj bo jetniški zvonec s svojim razbitim in rezkim glasom prekal jutranjo tišino in zateglo golobje grulenje, ki me je še iz koprse kaznilnice mučno spominjalo na stokanje jetnikov, ki so jih mučili.

Ko je ob sedmih pozvonilo, sem takoj planil na noge in skočil k oknu. List se je še vedno tresel, toda vzroka se nisem mogel odkriti. Odpravil sem se na svojo vsakdanjo pot, to se pravi, da sem korakal po celici: štiri korake od okna do vrat, štiri korake od vrat do okna. Skoraj vselej sem se ustavil pri oknu in pogledal v list. Tako sem hodil ves dan. Prav posebno pa sem priostril pogled, ko je ob pregledu celice ječar razbijal s kosom železa po križih v oknu. Videl nisem nič.

Dan se je nagibal v večer in o prvem mraku sem videl. Izza motnega stekla se je prikazala glava gosenice. Najprej rilček, potem dve vretenci, ki sta tvorili močan tilnik, in trije pari ostrih nog. Pritisnil sem glavo tesno k mreži in še danes ne vem, da mi je glasno razbijalo srce. Gosenica je opletala s svojim rilčkom ter grizla in požirala požirala. List je kar kopnel. Ko se je zmrčilo, se je prikazala vsa. Z zadnjimi, debelejšimi nogami se je držala na obedenem pečju.

Zdaj je bilo več življenja pred mojim oknom. Toda s tem življenjem je prišel tudi bol. Gosenica je bila vsekakor bolj živa kakor drevo: imela je rilček, imela je noge, skratka, živela je, kakor pravimo. Opazoval sem jo dva dni. Poznal sem jo prav natančno.

Ko je popravila prvi list, se je umaknila na vejo in se odpravila po mladiki kakor po mostu k drugemu listu. Zdelo se mi je, da je trepetal pred usodo, ki ga je čakala. Stisnil se je sam vase. Vse je kazalo, da bi bil rad majhen in neviden.

Bil je večer. Nebo je bilo rdeče in nisem vedel, kje zahaja sonce. Kako nestanovitni so ljudje in kako do kraja izgubljeni, ko so potrpane vse njegove niti z naravo.

Povzpel sem se kvišku in strmel v gosenico. In kakor se včasih godi, ko drži človek svinčnik tik pred očmi in strmi na oddaljen hrib, da se svinčnik kar naenkrat odmakne in zraste v ogromen stebel na oddaljenem hribu, tako se je takrat odmaknila od mene kostanjeva mladika. Čez Garibaldijev spomenik vrh Gianicola se je poleglo debelo deblo z dvanajstimi širokimi listi, ki so bili akor zelene rjuhe. Po drevesu pa je lezla velika predpoletna žival in požirala te ogromne liste. Takrat sem videl, kako velika je vsaka drobna in nezatna borba. Vame se je zapičilo vprašanje: gosenica bo požrla vse liste in kaj bo potem. Kje bo potem življenje, ko bo enega življenja kraj. Eno samo ne živi. Zdaj je še čas. Treba se je odločiti: gosenica ali drevo. Obeh ne moremo imeti, ker tu življenje žre življenje.

In odločil sem se za drevo. Zakaj, sam bog ve. Vpraševal sem se o tem, odgovora nisem našel v svoji pameti. Zdelo se mi je, da je srce vedelo odgovor, a ga ni znalo spremeniti v besede.

Izpužil sem iz slamnjače nekaj morskih trav ter spletel majhen bic. In s tistim bicem sem začel bezati gosenico. Premaknil je nisem, ker je bila predaleč in ker se je preveč krepko držala. Tesno se je oprijemala obedenega pečja.

Ko sem bil pri tem poslu, so se odprla vrata. Toda zdaj ni bil Cesare. Bil je nadzornik našega oddelka, prava čokata pasas.

»Aha!« je vzkliknil z nepopisnim zadovoljstvom in nasršil vame svoje kočate črne brke. »S kom ste pa govorili?«

»Govoril? Z nikomer nisem govoril.« sem odgovoril nenavadno trdo. »Gosenico sem odganjal. Listje žre. Drevo žre!«

Razkoračil se je, da so podkovani čevlji zaškripali na cementnem tlaku, uprl lopataste roke v močnej boke ter se nagnil tako nizko nadme, da je puhnil vame svojo sapo, nasičeno z ostrim vonjem po česnu.

»Drzni ste, dečko.« je pribil in izpahnil brado po Mussolinijevem vzorcu. »Premlad! pa tudi, da bi vleklj za nos stare ljudi. Gosenica! Ha! Vi sami ste gosenica, ki grize in izpodjedajo državno drevo!« se je zadril. Da se mu je posrečila taka globokomurna misel, ga je tako pretreslo, da jo je kar dva-

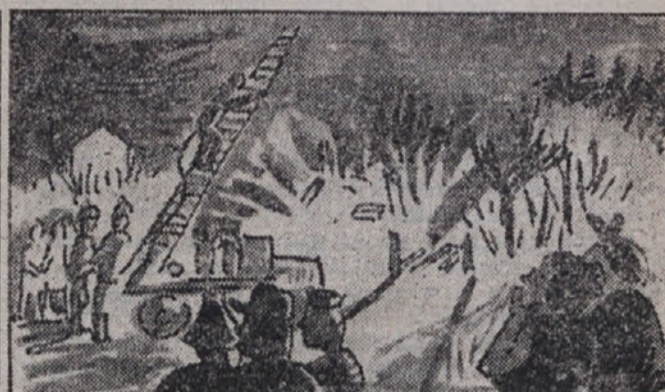
TORTILISKO predmestje

JOHN STEINBECK

Ilustrira B. Grom

43. To svečo je nekoč Pablo v trenutku prenapete pobožnosti obljubil sv. Frančišku. Zdej je dogorevala in veter, ki se je prikradel skozi stenske razpoke, je njen plamen dvigal in nižal, ga zviljal na levo in desno; zamajal je tudi list koledarja, da se je dotaknil plamena in se vnel. Ogenj je švignil proti stropu in zajel kmalu vso sobo. — Prvi se je prebudil Jezus Marija Korkoran. Stekel je k svojima tovarišema, ju stresel in porinil na cesto. Zunaj so se ustavili in začudeno strmeli v gorečo hišo. Kmalu se je zaslislal žvižg siren in ropot vozil ognjegasevc. Pilon se je naglo obrnil k Jezusu Mariji in zakričal: »Teci in obvesti Dannyja, da gori njegova hiša.«

45. Jezus Marija je stekel in vpil: »Danny, tvoja hiša gori, Danny...« Nekaj časa ni bilo odgovora, nato pa se je odprlo okno v hiši gospe Morales in Danay je jezno zavpil: »Kaj za vruga hočeš.« Ko mu je Jezus Marija pojasnil nesrečo, je dejal: »Če ne morejo gasilci opraviti nič, kaj bom opravil jaz?« in okno se je zopet zaprlo. — 46. Jezus Marija se je vrnil na kraj nesreče in vsj trije so tesno drug ob drugem čakali, da se je polegel požar. Ko je iz kupa pepela poslednjč buhnil dim, so se Pilon, Pablo in Jezus Marija napotili v gozd, da se vsaj za nekaj časa umaknejo Dannyju.

VI. KAKO SO TRIJE GREŠNIKI NASLI SVOJ MIR S KESANJEM IN KAKO SO SI DANNYJEVI PRIJATELJI PRISEGLI ZVESTOBO

47. Danny se je sončil na stopnicah in razmišljal o svoji pogoreli hiši. Nekaj časa se je jezil nad neprevidnostjo tovarišev, vendar je bil zadovoljen, da se je s hišo znebil velike odgovornosti. »In če bi hiša še stala, si je dejal, »bi v menj zmagalo poželenje po najemniku. Moji prijatelji so se ohladili do mene, samo zaradi denarja. Sedaj pa lahko zopet obnovimo staro prijateljstvo.« Vendar je Danny sklenil, da se bo pokazal strogega do prijateljev, da bi se iz njega ne norčevali. — 48. Pilon, Pablo in Jezus Marija so trdno spali na smrekovih iglah v gozdu. Zbudili so jih šele štirje ljudje, ki so prišli pojužinat v gozd. Jezus Marija je predlagal, da bi šli v kako drugo mesto, Pilon pa je menil, da bi bilo najbolje, da gredo k Dannyju

krat ponovil in s svojim debelim kazalcem bodel vame, kakor bi mi jo hotel stlačiti v glavo. »Tako!« je zaključil, zaklenil vrata in šel.

Vrnil sem se k oknu in se zastrmel v gosenico. Zdelo se mi je kar podobna zavaljenemu načelniku oddelka, ki je pravkar zapustil celico. Tako sem jo sovražil, da bi jo zmignil. Pogna! sem se kvišku, se zgrabil za križe in začel pihat iz vseh svojih bornih pljuč.

Takrat so se vrata spet odprla — in načelnik oddelka je sestavil poročilo o mojem prestopku. V poročilu seveda ni pozabil vtakniti svoje globokomurne misli o gosenici, ki izpodjeda državno drevo.

Ze popoldne me je zaslislal ravnateljev namestnik, zavaljen možakar z gostimi in kakor saje črni mi zalisci, ki so kakor s kačranom prepletkani okovi branili, da bi kri in mast ne razgnali njegove zabuhle glave. Ko sem tudi njemu omenil gosenico, se je neverjetno razvnel. Vsa kri mu je planila v glavo, zavijal je oči in požiral sapo, cepetal s kračkimi nogami in koma! pokazal vrata ter izdaval:

»Ven, razbojnik!«

Drugi dan so me peljali k ravnatelju jetnišnice. Ravnatelj je bil na videz zelo blag mož. Bil je podoben Pirandellu; kratka siva bradica, pleša, sivi mali brki, sklonjena, drobna postava. Sedel je za široko pisalno mizo, polopjen in naslanjaču in listal po dolgem poročilu mojega prestopka, ki je bilo oprem-

ljeno s podpis in pečati. Po dolgem molku se je odkrnil in me vprašal, ne da bi me pogledal:

»No, dečko, kaj pa z vami?«

Zmignil sem z rameni in molčal. Sklenil sem, da gosenice ne bom več omenil.

»Tu je pritožba. Pregrešili ste se.«

»Da.« sem pritrdil.

»Priznate? To je prav in koristno tudi. No, zdaj mi pa še povejte, zakaj ste se obeležili na križe v oknu? To je vendar prepovedano. Saj niste novinec. Koliko časa sedite?«

»Osem mesecev.«

»Osem mesecev. No, v tem času bi se bliji že morali seznaniti s hišnim redom. Ali imate na vratih svoje celice hišni red?«

»Imam.«

»In kaj pravi taam?« je zategnil in samo za spoznanje dvignil obrvi, pogledal me še zmerom ni.

»Pravi: par. 7. Prepovedano je stati pri oknu kakor tudi spenjati se po okenskih križih. Kdor se pregreši, bo kaznovan po par. 46...«

»Pssst.« je zašepetal ravnatelj in dvignil roko. »Koga ste klicali? S kom ste govorili?« je dejal nekoliko glasneje. »Saj vendar veste, da sedite zaradi političnih grozodejstev in da moramo zaradi tega z vami strože ravnati. Predvsem ne smete najti zveze z drugimi kaznjenci.«

(Konec prihodnjč)

Fizkultura šport fizkultura šport

Neznosne razmere, s katerimi ZVU ovira delo naše fizkulture

Kdor samo čita naša tedenska poročila o tekmah za prvenstvo STO-ja, si pač ne more misliti, s kakimi težavami se ta naš sport bori in v kakšnih neugodnih razmerah se razvija. Da se vsa ta naša društva sploh obdržijo pri življenju, je treba pripisovati edino dobri volji in požrtvovalnosti fizkulturnikov samih in njihovih voditeljev.

Kot znano deluje v Trstu razen Zveze društev za telesno vzgojo, ki dela na tem, da bo fizkultura res zadovoljila potrebo širokih množic po telesni vzgoji, še CONI, organizacija iz časov fašizma, ki se prav za prav od tistih časov ni v ničemer bistveno spremenila in ki smatra sport za privilegij nekaterih posameznikov. V tej organizaciji ima šovinizem zelo vplivno besedo in na ponovne ponudbe s strani ZDTV za ustanovitev enakne športne organizacije na Tržaškem ozemlju ni bilo nikakega resnega odgovora. Če primerjamo številčno razmere med društvi ZDTV in CONI, tedaj vidimo, da je prvih 63, drugih pa za polovico manj, ki pa so v veliki večini iz Italije in ne iz Trsta.

Zdi se, da je tukajšnji vojni upravi dovolj, da ve, kako stvari stojijo, in že pokaže svojo nepristranost, ki smo jo v teh dveh letih in pol tako dobro spoznali, tudi v sportu. Tako bi moralo biti v nedeljo v Trstu 15 tekem raznih enajstoric včlanjenih v ZDTV, a vojaška uprava ni smatrala za potrebno, da bi dodelila za te tekme kako igrišče v mestu samem. Tako mora iti moštvo Sv. Ane (kjer je Stadion!) igrati svojo tekmo z Draherjem (igrišče pri Sv. Ivanu je nekaj minut od tovarne Draher!) na Opčine! Pa se Kolonja je bila na razpolago za tržaška društva, tako da lahko na igriščih v mestu igrajo drugi. Kaj zato, če naši igralci nimajo ne slačilnice, ne umivalnice. V protest tej pristranosti so v nedeljo nastopili kar na Garibaldijevem trgu in če se naj uvede prvenstvo ZDTV v redu, bo treba igrati na trgih kar tudi zares, kajti sicer ne bo mogoče odigrati mladinskega in rezervnega prvenstva. Vemo, da je

ljude pri CONI-ju nesimpatična smer in širina, v katero gre fizkultura mimo njih na Tržaškem ozemlju in razumemo, da to ni vseč nepristranske vojaški upravi. Toda mi se ne moremo ozirati na željo tistih, ki so že sto in sto krat pokazali, da jim ni za interese tukajšnjega prebivalstva. In podpirali bomo z vsemi močmi naše fizkulturnike pri njihovemu delu in pri njihovi težki borbi za priznanje njihovih pravic.

V TAKIH PROSTORIH SE MORAJO SLACITI IN OBLACITI NASI FIZKULTURNIKI

Prvi poraz Sv. Ane

Z odločnim korakom napreduje Magdalena, ki je bila njena žrtev to nedeljo Costalunga (5:1). She-denj je tudi dobro opravil s Ponziano (4:1) in ker ima še eno tekmo v zaostanku, skoraj lahko računamo z možnostjo, da bi po vseh odigranih tekmah bil na prvem mestu pred Magdalena. Sv. Ana je doživela svoj prvi poraz v igri z Draherjem, ki svoje zmage ni izrazil kar nič skromno (4:0). Tovarna strojev se je pomaknila z neodločnim rezultatom s Pristaniščniki (2:2) pred Sv. Ano, a je odigrala tekmo več. Koprski Aurora je pa spet zmagala; tokrat nad Rojanom (3:0). Sploh so bila istrska moštva uspešna: Izola je opravila z Miljanji s 5:1, Umag z Montebellom z 1:0, tekma med Piranom in Nabrežino pa je bila tik pred koncem prvega polčasa prekinjena pri stanju 2:0 za Piran.

Torino in Milan neločljiva

Triestina je imela to nedeljo srečo; gostovala je pri Bologni, ki je bila od prejšnje nedelje v lestvici na petem mestu tik pred Triestino s točko razlike. To nedeljo li pa ni uspel podvig prejšnje nedelje in zadovoljiti se je morala s tem, da je Triestina prepustila prvo mesto (0:0). Na ta način pa je vendar prehitela Juventus, katero je po ločkah dosegla tudi Triestina, ki je ostala za njo samo zaradi za malenkost slabšega količnika v razmerju golov. To nedeljo je namreč Juventus utrpelakar sra-

vrsto nedelj vtric. Triestini pa je nevarno približala Pro Patria, ki je premagala Salernitano (1:0). Napoli, ki se s Sampdoria zamenjava na zadnjem mestu, se je tokrat z visoko zmago nad Modeno (5:1) premaknil na predzadnje mesto, ker je Sampdoria izgubila z Romo (2:0). Medtem ko smo imeli v Trstu lep jesenski popoldan, je pa bila v Bergamu taka megla, da Atalanta in Lucchese nista mogla odigrati tekme. Ostali rezultati: Genoa:Vicenza 4:0; Livorno:Lazio 0:0; Bari:Aleksandria 1:0.

Crvena zvezda: Dinamo 3:2

V nedeljo se je prijateljska tekma med Crveno zvezdo in zagrebškim Dinamom v Beogradu končala z zaslužno zmago Crvene zvezde 3:2.

Lokomotiva: Naša krila 1:0

Zagrebaška Lokomotiva je odigrala tekmo z zemunskim moštvom Naša krila in zmagala z 1:0.

Telovadna reprezentanca Švice je v Zenevi premagala Italijo z 234:213 točk. Najboljši posameznik je bil Svicar Studder, ki je zbral 35,50 točk.

Plavanje

Minimalni rezultati, ki jih morajo tekmovanci doseči, da se lahko udeležijo tekmovalni na olimpijskih igrah, so za plavanje določeni tako-le:

	moški	ženske
100 m prosto	50,3	1:13,0
200 m prosto	2:17,0	
400 m prosto	4:55,0	5:45,0
1500 m prosto	20:10,0	
100 m hrbtno	1:11,5	1:23,0
200 m prsno	2:45,0	3:05,0

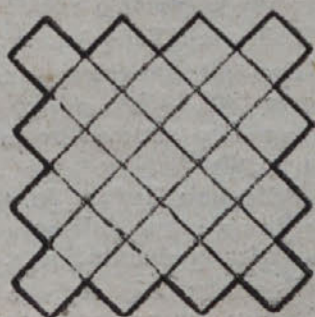
Ti rezultati morajo biti doseženi v 50 metrskih bazenih sladke vode. Kot vidimo, so te norme težke. Jugoslovani bodo pričeli s treningom 1. februarja 1948 v Beogradu.

GESLO

1- 2- 3- 4- 5- 6- 7- 8- 9- 3- 5-10
3- 5- 1- 2- 3-11- 5-12- 5- 4- 1-13
5- 4- 5-10-12- 5-13-14-15- 7-12- 1
13- 7- 4-11- 5- 3- 3- 1- 9-16-17-16
4-18- 5- 9-11- 5-12-19- 5- 1- 9-16
10-14- 3-12- 5-15-20-13-16-17- 7- 4

Ključ: 16-19-16-10 6-2-19-14-10-11-7-11 pesnik gesla;
 14-4-5-13-7-1-14 del sveta;
 20-16-9-5-10-3-12-1-16 del slovenske zemlje;
 15-8-5-12-19-16-17-7-4 lastnost pravega prijateljskiva.

DIAMANT

Vodoravno in navpično:

1. kratica za votlo mero,
2. del obleke,
3. brana,
4. slovenski književnik,
5. moško ime,
6. dvevesni plod,
7. predlog.

ŠAH

Na Čigorinovem turnirju vodi Botvinik

V četrtem kolu velikega Čigorinovega turnirja v Moskvi je Novotelnov premagal Gligoriča, drugi Jugoslovčan, dr. Trifunovič, pa je premagal Sokolskega. Čeh Paclman je izgubil s Smislovom, Poljak Platter je premagal Ceha Kotnauerja, Botvinik je remiziral s Kotovom, Keres pa je premagal Holmova in Boleslavski Ragozina.

Peto kolo je prineslo Gligoriču zmago nad Poljakom Platterjem, Trifunovič pa je remiziral s Holmovom, ki je tako dobil prve pol točke. Keres je po prvih štirih zaporednih zmagah prvič remiziral s Smislovom. Neodločeno so igrali tudi Boleslavski in Kotov, Kotnauer in Bolgar Cvetkov.

V šestem kolu je bila ena izmed najzanimivejših partij med dr. Trifunovičem in sovjetskim velemejstrom Smislovom. Smislov je igral z belimi figurami in je prevzel iniciativo. Toda Trifunovič je dobro igral in igra je bila prekinjena v enakem položaju; vendar sta se igralca sporazumela za remi brez nadaljevanja. Čeh Paclman, ki je imel za nasprotnika Boleslavskega, je tudi remiziral. Gligorič je premagal Cvetkova, remiziral pa je prekinjeno partijo z Botvinikom. S Trifunovičem pa je Cvetkov remiziral v prekinjeni partiji iz 3. kola.

V sedmem kolu je Botvinik premagal Cvetkova, velemejster Ragozin pa dr. Trifunoviča; pa tudi Bondarevski je moral partijo pre-

SOVJETSKI ABSOLUTNI PRVAK, NAJRESNEJŠI KANDIDAT ZA SVETOVNEGA PRVAKA

dati Smislovu. Ostale igre so ostale prekinjene. V torek so igrali osmo kolo, v katerem so ostale vse partije prekinjene. Dr. Trifunovič je v slabši poziciji z Boleslavskim. Gligorič pa v boljši s Holmovim. Po osmem kolu je bilo stanje naslednje: Botvinik 5 1/2 (1), Kotov 5 (1), Boleslavski 4 1/2 (2), Ragozin in Paclman 4 1/2 (1) Smislov, dr. Trifunovič 4 (1).

Šahovski dvoboj FLRJ: ČSR 10:10

Dvokrožni dvoboj med Jugoslavijo in Češkoslovaško se je končal neodločeno; vsako moštvo je dobi- lo po 10 točk. Na prvi deski se je dvoboj med Pircem in Foltysom zaključil z 1 in pol; pol v korist Pirca; na drugi sta igrala Tomović in Katedov pol : 1 in pol; na tretji je igral v prvem kolu Puc proti Opočenskemu in izgubil, v drugem pa je nadomestil Bidev, ki je partijo dobil; ing. Vidmar in Zyta sta obakrat remizirala; Marković-Richter pol : 1 in pol; Vuković: Rokaček pol : 1 in pol; Kostić: Flerijan 1 in pol; pol; Božič: Potuček 2 : 0; Rabar in Louma sta obakrat remi-

zivala. — Najtežji posel je imel gotovo Pirc, ki je igral s Foltysom, katerega mnogi Čehi smatrajo za močnejšega od prvaka Pachmana, ki igra na Čigorinovem turnirju v Moskvi. Pirčeva igra v prvem kolu ima veliko teoretsko vrednost in bo gotovo objavljena v vseh šahovskih časopisih. Lep je tudi vpehi mladega mojstra Božiča, ki je edini odločil obe igri v svoji korist. Kapetan češkoslovaškega moštva je po igri še javil, da so Jugoslovani v šahu na boljšem kot Čehoslovaki, ker imajo mlajše moštvo, ki bo zelo napredovalo.

Besednica

A A A A B B
 C E E E I I
 I I L L L L
 N N O O O O
 P S S T V Z

poziv — snov — kraj na Primorskem — geometričen lik — pisno znamenje.

Prva in tretja navpična vrsta dasta voščilo.

Pravokotnik

1	2	3					
	1	2	3				
		1	2	3			
			1	2	3		
				1	2	3	
					1	2	3

1. panoga kmetijstva, 2. vojna umetnost, 3. slabo gospodinjstvo,
 4. kontinent, 5. kraj na Krasu,
 6. pesniška tvorba, 7. industrijska moderna naprava, 8. indijska reka.
- Isti številki odgovarja ista črka.

Pregovor

Bosna ljubav, ustasi, vrtnar, Arabec, Valjavec, Vranduk, okno, Inkas, negovan, bogata, Olimp, obseg, ananas, strežaj, rebus, hiša.

Vzemi iz vsake besede po dve zaporedni črki, pa boš bral znan pregovor.

Rešitev ugank št. 43

Vodoravno: 1. brat; 5. kvar; 9. lirik; 11. Drina; 12. ob; 13. roman; 15. as; 16. kit; 18. lan; 19. alt; 20. čaj; 22. tri; 23. Bogatin; 24. sod; 25. piš; 27. bor; 28. Kum; 30. čir; 32. uk; 33. Miren; 35. pa; 36. Boris; 38. Tilen; 40. Aleš; 41. Lika.

Navpično: 1. Blok; 2. ribič; 3. ac; 4. tir; 5. Krn; 6. vi; 7. anali; 8. rast; 10. kol; 11. dan; 14. Matajur; 17. tabor; 19. Arnič; 21. jed; 22. tip; 24. sokol; 26. špek; 27. kuba; 28. kis; 29. met; 31. rana; 33. miš; 34. Nil; 37. re; 39. H.

Izid žrebanja

- I. DANEU MILKO, Prosek.
- II. STEPAN BRUNO, Trst, Ponorosso 6.
- III. LEGAT STANKO, Poljanski nasip 16, II — Ljubljana.

Kupon št. 46

za nagradno tekmovalje
Ljudskega tednika

Odgovorni urednik

Jože Koren
 Tiskala Zadrudna tiskarna v Trstu.

Z Olimpa

V Olimpu Pravica je k Zevsu stopila, tako mu dejala, tako govorila:

»Spet v Trstu juristi proces so končali, zločincu, morilcu, svobodo so dali«. Poslušal besede boginje Pravice je Zevs na Olimpu, pobožal ji lice in rekel ji:

»Dokler tržaški juristi ne bodo nič boljši kot včasih fašisti, Pravica po Trstu ne bo kraljevala«. Nākar je boginja v Olimpu ostala in več na Svobodno ozemlje ne pride, dokler okupator odtod ne odide.

In že zunaj!

Giubile po Acquedotto zopet se spreha, spet bo prostor poiskal, kjer občinstvo raja.

In že spet zahrbtni strel v jok bo spravil mater. In tedaj bo v Trst prispel spet kak psihiater.

Kdaj že vendar konec bo vladanja bedakov? Takrat, ko bo Trst prišel v roke — pametnjakov!

Pogovor s ceste

A: Kakšne bedarije že danes poročajo časopisi. Pomislite, zadnjič sem bral, da ravna Amerika s Francijo tako, kakor da bi bila njena kolonija.

B: Vi mislite, da to ni res?

Slavnost na Akvedotu

V senci naših mitraljezov, pozdravljen, Giubilo

A: Seveda ne! Amerika ravna s Francijo vendar slabše kot s kolonijami!

Intervju našega dopisnika

z gospodom psihiatrom Pellegrinijem

Dopisnik: Vi ste torej tisti strokovnjak za kriminalno psihiatrijo?

Pellegrini: Da. In ni ga tako pametnega zločince, ki bi ga jaz ne znal spoznati za neumnega.

Dopisnik: Poročajo, da ste na tem področju dosegli že pomembne uspehe.

Pellegrini: Res je tako. Posebno sem se izkazal pri procesu zoper Pasquinellijevo. Rešil sem ji življenje.

Dopisnik: Pa ste tedaj izdali svoje zdravniško mnenje le zgolj s popolnoma zdravniškega stališča?

Pellegrini: Ne, tako nor pa jaz nisem. Pri današnji draginji mora človek gledati vendar tudi na denar. In moram priznati, dobro so me plačali.

Dopisnik: So vas tudi za ta zadnji proces proti zločincu Cardile-ju dobro nagradili?

Pellegrini: Seveda so me; saj sem vam rekel, da nisem nor, da bi delal poceni.

Dopisnik: Prihajate radi v Trst?

Pellegrini: Zelo rad; rad zaslužim in tudi počutim se v Trstu kakor doma. Trst, kot veste, je dandanes precej podoben norišnici in tako okolje mi kot psihiatru seveda zelo ustreza.

Dopisnik: Povejte mi po pravici in takole med štirimi očmi: ali smatrate tega zločince

ca Cardile-ja res za duševno abnormalnega?

Pellegrini: Absolutno! Pomislite: mlad, pameten in sposoben fant, kot je ta Cardile, ima v rokah brzostrelko z 80 naboji. To brzostrelko nameri na gručo plesočega občinstva. Nihče ga pri delu ne moti. Ima celo pomočnike s seboj, same vzorne kriminalce s prakso. Fant vzame plesalce na mulho, sproži in zadene le eno dekle do smrti, drugo pa rani. Ali ni to norec?

Dopisnik: Kako, norec? Ker ni zadel bolje?

Pellegrini: Seveda! Če bi bil normalen, bi moral tedaj sprožiti vsch ugodnih okoliščin ubiti najmanj kakih dvajset oseb.

Dopisnik: In če bi jih ubil res dvajset, bi ga vi potem ne spoznali za norega?

Pellegrini: Seveda ne! Saj bi vendar pobil dvajset antifašistov!

Dopisnik: A, tako! Torej je po vašem fant norec le zato, ker jih je premalo pobil?

Pellegrini: Tako je!

Dopisnik: Po vašem je torej norec tisti, ki ima priliko ubiti množico antifašistov in tega ne stori?

Pellegrini: Točno. In takega, jasno, mirne duše spoznam za duševno abnormalnega.

Dopisnik: Ali se vam ne dozdeva, gospod psihiater, da

Bolje mu je tam!

Pred dnevi je umrl tržaški delavec. Zapustil je ženo nepreskrbljeno. Žalovala je za njim in jokala dan in noč. Saj ni bil najboljši človek njen mož, precej pregreh je storil na tej zemlji. A žalovala je le za njim. »Bog ve, kje je sedaj«, je premišljevala, »ali v peklu ali v vicah. Za nebesa najbrže ni bil zrel«. A neke noči se ji je prikazal v sanjah. Ves nasmejan je bil, le nekam čudno rdeč po telesu. Pa ga je vprašala: »Kako se ti godi na onem svetu?« »Prekrasno, draga moja, vse drugače kot v Trstu. Izvrstno se imam.« »Si v nebesih«, je vprašala žena? »Ne, v peklu sem«, ji je odvrnil, »a je tu stokrat boljše, kot pod Amerikanci v Trstu.«

Vest iz Grčije

Zapadni časopisi poročajo: »Angleška vojaška misija ostane v Grčiji«. Iz sodobnih grških postojank pa so tem časopisom sporočili, da so pozabili k notici pristaviti še besedico: »Do nadaljnjega«.

Nogomet na tržaških trgih

Nogometne tekme na trgu Unità in Garibaldi so v nedeljo privabile precej občinstva. Mestna občina je poslala nanje svoje zastopstvo v obliki civilne policije. To zastopstvo je poskrbelo, da so bile tekme predčasno končane. Golov je sicer padlo zelo malo, pač pa so igralci zabili velik gol pristojni oblasti, ki noče razumeti, da imajo tudi antifašisti pravico do nomogetnih igrišč.

Na konferenco v Koper: Svojo kramo neso ponujat

bi vas človek po teh vaših izjavah smatral lahko za fašista?

Pellegrini: Kako pa govorite, gospod dopisnik! Da bi vas lahko smatral za fašista! Še eno tako izjavo, pa bom tudi vas smatral za norca. Jaz sem vendar fašist!

Dopisnik: Se mi je kar zdelo.

Pellegrini: Da, fašist sem in kdor tega ne uvidi, je resničen norec.

Dopisnik: Kaj pa sodniki? So oni to uvideli?

Pellegrini: Kako ne bi! To jim je vendar zelo dobro znano.

Dopisnik: Prej ste rekli, da je tisti, ki tega ne uvidi, norec. Torej so tudi sodniki norci?

Pellegrini: Ne, to pa ne!

Dopisnik: Kaj pa so potem sodniki?

Pellegrini: Fašisti, dragi dopisnik, fašisti so sodniki in ne norci. In kdor tega ne uvidi, ta je, dragi moj, pravi in resničen norec. Evviva!

Kongres partizanov v Rimu

Kongresa partizanov v Rimu se je poleg drugih udeležilo iz Trsta tudi nekaj takih »partizanov«, ki so imeli ob tej priliki čast biti prvi med partizani. No, resnici na ljubo, rečimo dvakrat. Namreč: prvič in zadnjič!